

Álit um
AKTIVERING AV FORSORGARLÓGINI

Aktiveringsbólkurin frá 12.12.1994

Innihald

Aktivering av forsorgarlógini	1
Frágreiðing frá arbeiði bólsins	3
Tiltøk fyri ung	16
Hví aktivera	18
Fríviljug ella tvungin aktivering	20
Hvørji fevnir skipanin um	22
Løn og sanktiónsmøguleikar	24
Rættindi teirra aktiveraðu	28
Virkisætlan	29
Hvussu skjótt, hvussu leingi og tímatal	30
Almenni- og privati arbeiðsmarknaðurin	32
Umsitingarlíga skipanin	33
Uppfylging av aktiveringspolitikkinum	36
Fíggarviðurskiftini	38
Hagtøl	39
Hvørjir aktiveringsmøguleikar eru	40
Uppskot til kunngerð um aktivering av forsorgarlógini	48

Forsíða: Soleiðis heldur 8 ára gamli Mikkjal H. Helmsdal
at tey arbeiðsleysu eiga at verða aktiverað.
Tekningar: Osvald Jacobsen.
Myndir: Savnsmyndir hjá Tórshavnar Býráð.
Uppseting: Hestprent.
Prent: Estra.

Aktivering av forsorgarlógini

12.12.94 setti Landsstýrið niður arbeiðsbólk, hvørs arbeiðssetningur var at aktivera forsorgarlógina. Bólkurin hevur síðan havt skiftandi manning. Í september 1995 fór bólkurin tó rættiliga til verka við arbeiðssetninginum

- at gera uppskot til eina kunngerð til gr. 10 í forsorgarlógini
- at gera uppskot um eina aktiveringsskipan, og hvussu hendan kundi umsitast

Manningin var hendan:

Hákun Niclasen, fulltrúi á Almanna- og heilsudeildini
Eyðun Jensen, deildarleiðari hjá Tórshavnar býráð
Bergur Berg, deildarstjóri á Almannastovuni
Skrivari: Finnur Helmsdal, sosialráðgevari.

Síðan kom Eyðvør Mortensen, deildarleiðari á Almanna-
stovuni í bólkin fyri Berg Berg.

Heðin Gásadal, verkleiðari, hevur eisini verið knýttur at
arbeiðsbólkinum.

Grundarlagið undir hesum áliti er, at arbeiðsbólkurin hevur kunnað seg um tað aktiveringsarbeiði, sum higartil er farið fram her á landi. At bólkurin hevur gjørt kunningarferð til Danmarkar og á annan hátt kunnað seg um aktiveringstiltøk aðrastaðni. Ferðast kring landið fyri at tosa við kommunustýrslimir, fakfelagslimir og fakkólk um eina komandi aktiveringsskipan. Og so eitt drúgt bólkaarbeiði við nógvum fundum, orðaskiftum, ósemjum, broytingum í hugburði og annars frá byrjan til enda við semju um tað mest grundleggjandi.

Bólkurin letur álitið úr hondum sannførdur um at hava gjørt eitt gott arbeiði, og at tilmælið er tað, sum hóskar best til núverandi tørv og støðuna annars.

Hjálagda tilfarið er lýsing av, hvussu arbeitt hevur verið, hvussu tey ymsu evnini og fyribrygdini hava verið viðgjørd og annars grundgevingar fyri øllum, sum mælt er til.

Tilmælið kann í stuttum orðast soleiðis:

1. Aktiveringin av forsorgarlógini verður tvungin

- men at hon í fyrstu syftu bert verður tað fyrri tey 18-26 ára gomlu
- at tey oman fyrri 26 ára gomlu í fyrstu syftu avgera sjálvi, um tey eru við í skipanini ella ikki
- at aktiveringsráðini kunnu taka avgerð um, tey yvir 26 ára gomlu í teirra øki skulu vera við ella ikki
- at Landsstýrið ásetur nær aktiveringin verður tvungin fyri øll, sum fáa forsorgarhjálp vegna arbeiðsloysi.

2. Aktiveringin fevnir um øll tey, sum fáa forsorgarhjálp vegna arbeiðsloysi

- men at tey, sum av onkrari orsök antin fáa lítlan ella ongan stuðul vegna arbeiðsloysi, eisini eiga at fáa møguleikan at vera við í skipanini

3. Samsýningin verður forsorgarhjálpin og eitt aktiveringsískoyti upp til 1.000 krónur

- tó kann samlaða upphæddin ein aktiveraður fær utgaldið um mánaðin ikki fara upp um mest loyvdu upphæddina, sum lógin ásetir.

4. Forsorgarhjálpin verður lækkað

- um ikki verður tikið av tilboðnum
- um tann aktiveraði ikki møtir væl upp

5. Aktivering innan 3 mánaðar

- aktiveringstilboð skal fyriligga í seinasta lagi 3 mánaðar aftaná, at viðkomandi hevur vent sær til Almannastovuna.

6. Aktiveringsskeiðið verður sett til 6 mánaðar

7. Aktiveringstíðin verður 25 tímar um vikuna

8. Fólk verður sett at samskipa tiltakinum

9. Aktiveringin verður skipað í økjum

- landið verður býtt upp í aktiveringsøkir við einum aktiveringsmiðdepli í hvørjum. Eitt aktiveringsráð verður knýtt at hvørjum øki

Tórshavn 13. februar 1996

Eyðvør Mortensen

Hákur Niclasen

Eyðun Jensen

Heðin Gásadal

Finnur Helmsdal, skrivari

Frágreiðing frá arbeiði bólkisins

26.9.95: (EJ)Eyðun Jensen og (FH)Finnur Helmsdal á fundi við Føroya Handverksmeistarafelag. Góður og positivur fundur, og partarnir semjast m.a. um, at Fø. Handvm. skal koma við einum uppskoti um, hvussu meistarar kunnu verða stuðlaðir til at taka fleiri lærlingar.

28.9.95: EJ og FH á fundi við Heðini Gásadal, sum greiðir frá arbeiðinum við Ung í Arbeiði í Havn. Avrátt verður, at HG skal knýttast at arbeiðsbólkinum.

2.10.95: 1. fundurin á DK ferð bólkisins. Søren Sundbjerg (ungdómskonsulentur) og Merry á Argjaboða (sum starvast hjá Ålborg kommunu við aktivering og sum hevur lagt vitjan okkara har til rættis) greiða okkum frá virkseminum á Ungdomskontoret, sum er miðdepilin fyri aktiveringini av ungum í Ålborg, ið fáa forsorgarhjálp. Um vegleiðingsgongdina og 14 daga introduktions- og inspirationsfasu fyri øll ung, ið skulu aktiverast. Hesar 14 dagarnar verða tey ungu kunnað um m.a.:

- hvussu arbeiðsmarknaðurin er samansettur
- hvat arbeiðsgevarin krevur
- lønar- og setanartreytir
- verkætlanir í Ålborg
- mentunar- og frítíðartilboð í kommununi
- og annars um rættindi og pligtir teirra

Tey greiddu okkum frá virkseminum hjá ungdóms- og starvskonsulentunum. Vit finga annars at vita, at tey ungu í prinsippinum eru sjálvaktiverandi fyrstu tríggjar mánaðarnar.

Spurd, søgdu tey minni hepnu síðurnar við aktiveringsskipanini vera:

- at tey ungu aktiveraðu høvdu ov nógvan pening um hendi
- at ov nógv teirra gerast verkætlanarreiðumenn
- at ein veikleiki er, at útbúgvingarverkið, almannaverkið og arbeiðsmarknaðurin ikki eru samskipað á hesum- sum øðrum økjum.

2.10.95: 2. fundur á DK ferðini. Vit vitjaðu PRAKTIKGRUPPEN í Ålborg Tey koma hagar frá Ungdomskontoret. Har fyrireika tey arbeiðsleys til at fara undir útbúgvingar (einaest til sosial- og sundhedsmedhjælper). Har fyrireika tey arbeiðsleys at fara út sum familjustuðlar (einaest hjá familjum, sum hava fingið tví- ella tríburðar). Praktikgruppen ger nógv av at sameina teori og praksis. Tey fáa undirvísing eina tíð og sleppa síðan at royna seg við onkrum praktiskum eina tíð. Viðhvørt uttan fyri landoddarnar. Øll fáa undirvísing í nýtslu av EDV, og øll skulu skriva eina verkætlanarfrágreiðing á teldu. Spurd, søgdu tey í PG seg síggja ein ávísan vanda í, at aktiveringstiltøkini gjørdust alt meira rættað

móti ávísum vinnugreinum (brancheorienteret), tí tá fer tað at gerast truplari hjá ávísum ungum at fáa eitt aktiveringstilboð.

Annars gera tey nógv burturúr at geva orðblindum viðkomandi undirvísing (gr. 43 forrevalidering). Leiðari: Keld poulsen

2.10.95: 3. fundur á DK ferðini. Vit vitjaðu Ålborg Produktions-skole, sum er eitt tilboð til ung millum 16 og 29 ár og sum hvørki hava útbúgving ella arbeiði. Dentur verður lagdur á, at tey ungu sleppa at royna seg á teimum ymsu verkstøðunum á skúlanum, og tey fáa somuleiðis undirvísing í viðkomandi fakum. Endamál skúlans er fyrst og fremst at eggja tey ungu til at fara undir eina útbúgving (fyrst og fremst praktiska) ella at fáa eitt arbeiði og støðast í hesum.

2.10.95: 4. fundur á DK ferðini. Vit vitjaðu VIA, sum er aktiverings-tilboð til menningartarnað. Tað snýr seg um ung millum 18-26 ár, og eru nógv teirra á markinum til at vera evnaveik. Endamálið við VIA er at stuðla teimum ungu til at gerast so sjálvbjargin, sum til ber, og bígva tí flestu teirra í sambýlum. VIA roynir at spenna trygdarnet undir teimum, sum ikki hava slíkt. Men trygdarnetið skal ikki bert vera foreldur og familjan.

VIA syrgir fyri, at tey ungu verða stuðlað í sambýlinum, at stuðla teimum í at fáa okkurt at gera, og koma tey út í praktikk.

Okkum varð upplýst, at 15 prosent av teimum ungu, sum eru við í VIA verkætlanini fáa eitt ella annað slag av fakligari útbúgving. Restin fer antin í arbeiði á vardum verkstøðum ella í annað vart starv.

Peter Bak, sum er læraralærdur, helt at Álborg kommuna kundi gjørt meira fyri tann partin av ungdóminum, sum ikki hevði so lætt við at finna fótafesti. Hann heldur, at viðkomandi myndugleikar í kommununi hava ongantíð viðgjørt hvør pedagogikkur, ið nýttur eigur at verða í arbeiðinum við teimum ungu. Og so nógv hava so leingi gingið runt og sagt, at vandamálið er, at tey ungu sleppa ikki upp í part á arbeiðsmarknaðinum. Peter Bak heldur, at arbeiði er ikki einasti trupulleikin, og at tað eru nógv onnur viðurskifti, sum eiga at verða viðgjørd, áðrenn hesi ungu eru til reiðar at fara út á arbeiðsmarknaðin.

2.10.95: 5. fundur á DK ferðini. Vit vitjaðu hjá KONSULENT-UNUM í Álborg, sum hava ábyrgd av at aktivera tey oman fyri 25 ár. Hesi koma mest út á almenna arbeiðsmarknaðin (til at hampa og prýða), men nøkur teirra koma tó út á tann privata við lønarískoyti. Annars gera tey verkætlanir, sum minna nógv um vanligt arbeiði. Verkætlaninar vara oftast 5,6,7 mánaðar. Men fólk støðast ikki altíð so leingi. Nøkur fella frá, nøkur koma út á arbeiðsmarknaðin við lønarískoyti, og tað kemur fyri, at onkur fær vanligt arbeiði. Tað eydnast viðhvørt teimum aktiveraðu at fáa varandi arbeiði, men tíverri ikki so ofta. Men tað kemur fyri, at eitt aktiveringstiltak endar við, at tann aktiveraði kemur undir endurbúgving ella fær pensión.

Tey aktivera umleið 1200 eldri enn 25 ár um árið. Vit tosaðu við Lise Thomsen og Jess Borggård.

2.10.95: 6. fundur á DK ferðini. Vit vitjaðu Merry á Argjaboða. Álborg kommuna hevur m.a. tann aktiveringspolitikk, at tey sum kunnu aktiverast **beinanvegin**, tey verða tað, um hetta ber til. Og Merry virkar sum samskipari av hesum aktiveringspartinum. Tað snýr seg aloftast um ung, ið hava onkra miðnámsútbúgving og annars ikki hava aðrar tyngjandi sosialartrupulleikar at dragsast við enn arbeiðsloysi. Hesi verða ofta sett til tað, tey í Álborg rópa **pligtopgaver**, og eru tær so vorði sum at fara út í pensionistaheim at gera slíkt, sum heimahjálpirnar ikki gera.

Eftir at hava boðið Merry á kinverska matstovu og annars takkað mangar ferðir fyri hennara beinasemi, so fóru menn við flogfari til Keypmannahavnar.

3.10.95 kl. 09.00: 7. fundur á DK ferðini, og vit vitjaðu AMA, sum er Arbeiðsmarknaðardeildin hjá Helsingør kommunu. Leiðarin, Ole Durafor, greiddi íðin og eggjaður frá nógva aktiveringsvirkseminum í kommununi. Og var hetta ikki sørt øðrvísi enn tað í Álborg. Í Helsingør leggja tey nógv meira á framleiðslubógvin.

Aktiveringstiltøkini í Helsingør fevna um nógv ymist. Frá at seta gomul hús (almennar ognir) í stand, til hampan av náttúruni, til træ- og metalverkstøð, til undirvísing av ymsum slagi, eina prent-tilgeringarstovu við nútímans tekniskari útgerð, til eina køks- og matstovutænastu og tænastu til pensionistaheim. Í hvørjum bólki vóru 12-16 fólk við einum leiðara. Í bólkunum vóru tung og aktiv blandað saman. Spurdur, segði Ole, at hann hevur ein eyka bólki til teirra, sum als einki vilja gera. Hann rópti henda bólkin: Straffe-kolonien, og har kunnu tey so vera, inntil virkishugurin vitjaði aftur. Í Helsingør nýta tey 14 milliónir til rakstur av aktiverings-skipanini og 65 milliónir til sjálva forsorgarhjálpina.

Ole heldur minus vera við at hava ymiskar lønir til teirra, sum skulu aktiverast. Hetta krevur eykaarbeiði í umsitingini, og so heldur hann, at fráboðaninar hann fær frá sínum bólkaleiðarum, siga ov lítið um støðuna hjá tí einstaka menniskjanum.

3.10.95 kl. 14.00: 8. fundurin á DK ferðini, og vit vitja Sorø kommune. Vit høvdu fingið samband við Sorø, tí Ragnhild Sørensen, ættað úr Kaldbak, er politikari har, og hevur hon í nógv ár verið við í sosiala arbeiðinum í kommununi og tí eisini verið knýtt at aktiveringsarbeiðinum. Og vit finga eina móttøku í Sorø, sum sigur spar to til alt, tað skal Ragnhild eiga. Men bólkurin fekk eisini annað enn góðan mat og drekka. Tí aktivering stendur ovalaga á breddanum í Sorø kommunu. Vit vórðu kunnaðir um intentiónir, um hvussu gongur og framtíðarætlanir. Um fyrimunir og vansar. Um figgjartiliga aspektið. Sorø hevði lagt mesta dentin á at aktivera tey ungu, men ynski var nú, at fáa tey oman fyri 25 so nógv við sum til ber. Og hava tey sett sær sum mál, at øll sum fáa forsorgarhjálp vegna arbeiðsloysi og eru oman fyri 25 eiga at verða aktiverað 11 mánaðar um árið. Í Sorø var bólkurin við teimum oman fyri 25 vaksandi í mun til tann við teimum, sum eru undir 25 ár. Eisini har er tað soleiðis, at torførast er at aktivera tey, sum eru ringast fyri. Parolan var tí: Tað er neyðugt at fáa øll við. Og í samband við tey, sum sýta bert fyri at sýta, ella tí tey hava eitthvørt annað fyri, tey fer Sorø kommuna at noyða til at mæta upp hvønn yrkadag fyri at fáa sína forsorgarhjálp.

Í Sorø eru politikarar og embætisfólk samd um, at aktivering av arbeiðsleysum er ein góð og mennandi íløga, tí tey síggja ein stóran vanda við ikki at gera nakað við- ella fyri tey arbeiðsleysu. Sum Christian Winther (faglig konsulent) tók til: Hvis du lader folk gå rundt og få penge til et eller andet slags underhold uden at beskæftige dem samtidig, så fremstiller du en underklasse her i landet.

Annars vórðu vit eisini kunnað um spennandi verkætlanir, sum kommunan hevur sett í verk saman við ymsum felagsskapum. Ein av hesum verkætlanunum (Verkætlan Sorø sjógvarnir) hvørs endamál var at reinsa sjógvn fyri skaðandi algur, varð stuðla av ES við nógvum pengum. Ein onnur nevnd SAKS var fyri ung arbeiðsleys,

sum vóru sera illa fyri m.a. misnýtarar. Fastur táttur í hesi verkætlan er ein yvirlivilsistúrur til Noregs, og eru tey sera fegin um hetta tiltak.

4.10.95: 9. fundurin á DK ferðini, og vit vitja Sosialmálaráðið, har Elinor Colmorten og Gudrun Vinde taka ímóti okkum. Tær greiða frá m.a. virkisætlanum, tíðarkørmum, og annars at eingir karmar eru um tilboð, hvussu leingi hesi skulu vara og hvat tey fevna um.

Tey fimm aktiveringshættirnir í DK eru:

- **arbeiðsvenjing**, tá fólk eru úti í fyrítøkum í 6 mánaðar fyri sáttmálaløn
- **individuel arbeisvenjing**, fyri tey, sum ikki eru til reiðar at fara til arbeidis
- **serstøk útbúgvingartiltøk**, t.d. dag- og framleiðslu-háskúlar
- **serstøk aktiveringstiltøk**, har dentur verður lagdur á persónliga menning
- **fríviljug og ólönt aktivering**, har ein sjálvur ræður fyri tí mesta

Vit finga at vita, at Almennastovan kann sjálv ráða fyri, um forsorgarhjálpin skal gjaldast forút ella afturút. At tað eru vansar við at umrokna forsorgarhjálpin um til tímaløn í samband við aktiveringina. Tá skulu t.d. stakir upphaldarar arbeida fleiri tímar enn tey, sum ikki eru stakir upphaldarar.

Vit tosaðu um trupulleikan við svørtum arbeiði í mun til forsorgarhjálpin.

Dentur varð lagdur á, at aktiveringin **ikki** loysir arbeisloysis-trupulleikarnar, men at hon móguliga kann **røra eitt sindur runt í grýtuni**. T.v.s. røra tey arbeisleysu saman við teimum, sum hava arbeiði. Aktiveringin kann gera sítt til, at fólk varveita evnini og dirvið til at átaka sær eina ella aðra arbeisuppgávu.

Í SM ætla tey at savna Aktiverings- Revaliderings- og forsorgarhjálparreglurnar í eina og somu lóg.

Vit finga upplýst, at ein triðingur av ungum í DK fáa ikki kompetensugevandi útbúgvingar. Tey seta sær tí spurningin, um útbúgvingarnar eru ov ástøðiligar og tí ræðandi fyri nógv ung. Eina aðra orsök halda tey móguliga vera, at dagpengarnir eru ov høgir. Lopið niður á SU er ov langt, og tí fara nógv ung ikki undir útbúgving.

Vit finga upplýst, at í DK er aktiveringstíðin generelt 11 mánaðar um árið (tann tólvti er ferian). At aktivera ein persón kostar 45.000 krónur um árið umframt forsorgarhjálpin. Um tey, sum eru í arbeisvenjing ikki verða tald við, so kostar aktiveringin 60.000 krónur pr. persón um árið.

5. og 6.10.95: Allir á skeiði í Odense, og snúði hetta seg um **aktivering**. Um lögfrøðislig- fíggarlig- sosial- og sosiologisk viðurskifti í hesum sambandi. Í ávísan mun var talan um endurtøku av tí, vit høvdu fingið at vita dagarnar frammanundan, og bæði

Elinor Colmorten og Ole Durafor vóru har sum fyrilestrahaldarar. Hetta gjørdi bert, at vit skiltu alt betur. Vit vóru samdir um at skeiðsdagarnir vóru bæði áhugaverdir og gevandi. Ein segði t.d. at tá vit øll eru so rædd fyri einum samfelag, har polarisering er mesta eyðkenni, er tað helst skilagott at takast við marginalisering. Ein annar spurdi, hvussu leingi **borgaraløn** skuldi vera í Danmark (borgaraløn er tá peningur verður útgoldin borgarum, uttan at treytir verða lagdar við útgjaldingini). Og ein annar segði um **virgisætlaninar** (sum vit hava viðgjørt aðrastaðni í álitinum), at tann, sum veit hvat hann ætlar sær, fær ta virkisætlan, hann ynskir sær. Tann, sum ikki veit, hvat hann ætlar sær, fær eina einkisigandi virkisætlan. Hesin persónurin var kanska ikki heimsins størsti optimistur, og tosaði sambært egnar royndir, men tað eigur at verða eitt mál fyri okkara aktiveringsskipan, at tann, sum frá byrjan ikki veit, hvat hann ætlar sær, við tíðini eigur at fáa eina fjøltáttaða virkisætlan. Og annars var tað ein skilagóður røðari sum segði: **Nysgerrige folk fáa ofte løgn at vide.**

Føroya Kommunufelag

Tað var ætlanin beinanvegin at fara undir at vitja kommunur, fakfeløg og fakkólkar kring landið, og finga vit Føroya Kommunufelag at hjálpa okkum við at leggja hesar vitjanir til rættis. Og Bólkurin kann ikki annað enn bera Sveiney Sverrisdóttir og Jógvani K. Mørkøre eina hjartans tøkk fyri tað megnar arbeiði, tey hava gjørt í hesum sambandi. Tøkk skulu tey eisini hava fyri tann stóra áhuga tey hava víst arbeiðinum og evninum. Jógvan hevur verið hollur í ráðum, og kanska hevði meira verið komið burturúr, um ráð hansara í enn størri mun vórðu tikin til eftirtektar. Vit í bólkinum kunnu bert mæla øðrum til at samstarva við Føroya Kommunufelag, í samband við líknandi arbeiðir og onnur við.

Fjøllini og kanning

Av royndum vistu tey í Kommunufelagnum, at fyrstu trýggjar vikurnar av oktober er so at siga ógjørlegt at reka føroyskar kommunustýrslimir á fund, tí tá verða fjøllini gingin, slaktað o.a.t. Tí nýttu vit tíðina fram til 24. oktober til ymist kanningar- og kunningararbeiði. T.d. varð arbeitt saman við Ólavi W. Høgnesen viðvíkjandi eina spurnarkanning millum ungfólk. Og er endamálið við kanningini at fáa lýst ymisk persónlig- og familjuviðurskifti í samband við arbeiðsloysi. Kanningin verður send út um somu tíð, sum bólkurin ger arbeiði sítt liðugt. Og fer ein hampuligur partur av teimum 1500 spurdu kring landið at svara okkum, so rokna vit við, at ein komandi aktiveringsskipan fer at fáa eitt gott íkast burturúr tilfarinum, sum kann fáast frá hesi kanningini.

Kommunur, fakfeløg o.o.

Síðan varð farið undir at vitja viðkomandi myndugleikar kring landið, tí bólkurin var av teirri áskoðan, at kommunurnar og fakfeløgini vóru kanska mest týðandi myndugleikar og samstarvspartar í hesum máli. Um kommunurnar og fakfeløgini ikki eru positiv og vilja samstarva, so heldur bólkurin, at ein komandi aktiveringsskipan als ongan móguleika hevur fyri bert at virka nøkulunda.

24.10.95: Ej og FH á fundi við **Starvsmannafelagnum**, sum møtti við áleið fullmannaðari nevnd. Ein góður og positivur fundur. M.a. ásannaðu tey týðningin av, at júst fakfeløgini eru við í almenna orðaskiftinum um aktivering av arbeiðsleysum, og tey hildu tað helst eisini hevði verið rættast, um fakfeløgini tóku sín aktiva lut í hesum arbeiði. Ásannað varð eisini, at fakfeløg eiga at hava stóran áhuga- og umsorgan fyri teimum arbeiðsleysu. At fakfeløg og arbeiðsmarknaðurin eiga at samstarva neyvt í hesum sambandi. Nevndin vissaði okkum um, at SF stuðlaði ætlanunum um at fara undir at aktivera arbeiðsleys við tí sjálvsagda fyrivarni, at aktiveringin ikki virkar avlagandi hvat løn, arbeiðskorum og kappingini viðvíkur.

24.10.95: FH á fundi við kommunurnar í **Vágum**. Fundurin hildin í kommunuhúsum í Sandavági. Sera góð uppmøting, og var fundafólkið bæði aktivt og positivt. Nógv høvdu á orði, at tað er upp á tíðina, at myndugleikarnir vóru farnir at hugsa øðrvísi um tey arbeiðsleysu og ikki bert **betaltu** seg úr støðuni. Vágafólk høvdu havt góðar royndir av Ung í arbeiði, og ivaðust tey ikki í, at eisini ein komandi aktiveringsskipan fór at koma væl við har vesturi. Fundarfólkið varð so skjótt á einum máli um, at aktiveringin var tiltak fyri **oyнна** heldur enn fyri **kommunurnar** sær. Dentur varð annars lagdur á at royna at fáa tey ungu aktiveraði umborð á skipum okkara, og varð tosað um at savna allar reiðarar/skiparar í oynni og viðgera henda spurning saman við teimum. Eitt mál kundi verða, at fáa minst tvey ung umborð á hvørt skip í senn. Eisini kom ein við uppskoti um, at læra tey ungu at bota trol, tí trolbassarnir eru um at verða eitt søguligt fyribrygdi her á landi.

27.10.95: FH á fundi við kommunurnar í **Suðuroynni**. Fundurin hildin í Framtíðini í Vági. Orsakað av maskinbreki kom Teistin væl seinni enn ætlað á Drelnes, og hóast ein syndaði mótvegis ferðslugudunum, so kom ein ein góða tíma ov seinur á fund, og varð hetta illa upptikið. Fundurin oyðilegðist kanska partvís av somu grund. Ein skilur væl, at surðingarnir vóru firtnir, og hevði ein vitað um brek Teistans, so var ein farin suður fyrra túrin.

Annars var uppmøtingin bara góð, og kom nógv sera áhugvert fram á fundinum. Ein helt, at **øll ung** eiga at vera við einari **landsskyldu**, har tey skuldu sleppa at royna seg við øllum praktiskum arbeiði, tey høvdu hug til og meiri enn tað. Landsskyldan

kundi verða eitt alternativ til, at vit í dag **tvinga** tey ungu at halda fram í skúlanum, hóast hugurin ikki altíð er so stórur til tess. Tosað varð um at fáa tey ungu við skipum, og helt onkur, at vit áttu at vent aftur til skipanina við at ein **prentice** er umborð á hvørjum skipi. Hesin eigur rætt til hálvan part. Ein helt, at tey ungu í nógv størri mun skuldu sleppa í **praktikk** í vinnulívinum. Og annars varð víst á, at í Suðuroy hava tey gjørt nógv ferðavinnuni at frama í samband við Ung í arbeiði.

Ikki alt fundarfólkið var líka positivt móttvegis hugsanunum um at aktivera arbeiðsleys. Onkur helt t.d. fyri, at ung, sum fáa álagt at arbeiða fyri forsorgarhjálpina, velja heldur at rýma. (men vit kunnu spyrja aftur ímóti, um tað at ganga fyri einki fyri sama pening fær tey ungu at setast aftur). Onkur annar helt fyri, at vit ikki kunnu loyva okkum at biðja vaksið fólk arbeiða fyri hesar pengarnar. (Sum svar upp á hetta kunnu vit bert vísa til, at eitt aktiveringstilboð skal ikki sammetast við eitt **arbeiðstilboð**, og eiga vit tí heldur ikki at leggja so stóran dent á t.d. **lønina**. Eitt aktiveringstilboð er eitt tilboð um at bota um aktuella støðuna hjá tí arbeiðsleysa, eitt tilboð um at hjálpa teimum **burturúr** støðuni. Ein, sum er í aktivering **skal** altíð velja annað framum, har finnist eingin uppsagnartíð).

Suðringar hildu ikki so nógv um, at aktiveringin skuldi skipast í økjum, og annars gav ein porkeringur okkum eina nokk so aktuella mynd av støðuni vit eru í, hann segði: Eingi ung arbeiðsleys eru í okkara kommunu. Tey arbeiða á virkinum, eru til skips ella eru rýmd av bygdini.

26.10.95 kemur bræv frá Føroya Handverksmeistarafelag við uppskoti um verkætlan lærlingum at frama. Uppskotið er avgjørt vert at tosa víðari um, og eigur ein komandi aktiveringsskipan at taka upp samráðingar við Fø. Handv. um hetta mál.

30.10.95: FH og HG á fundi við Føroya Fiskavirking um møguleikan at útbúgva arbeiðsleys til góðar flakavirkisarbeðarar. Fundurin var bæði positivur og spennandi, og tóktust báðir partar hugaðir í einum útbúgvingsarsamstarvi. Avrátt varð at tosa saman aftur seinni, og fer bólkurin at mæla einari komandi aktiveringsskipan til, at taka upp samráðingar við Fø. Fiskav. um hetta- og møguliga onnur mál.

31.10.95: FH á fundi við Sosialu nevnd hjá Tórshavnar býráð. EJ var av náttúrligum orsökum hjástaddur. Tað kom ikki so nógv fram á hesum fundi. Heitt varð á bólkin um at slóða fyri soleiðis, at ung sum fáa forsorgarhjálp vegna arbeiðsloysi kunnu sleppa á t.d. háskúla (vit hava fingið upplýst frá Almannastovuni, at hetta ber til í dag). Víst varð á, at kvinna átti at sitið í arbeiðsbólkinum (og síðan er Eyðvør Mortensen komin í hann), og annars hildu tey í Sosialu nevndini, at vit í størri mun áttu at hugsa um kvinnu-relateraðar aktiveringsuppgávur (og vit spyrja, merkir javnstøða javnstøða, ella er javnstøða serstøða??).

31.10.95: FH á fundi við kommunum úr **Norðstreymi, Sundalagnum og norðara parti av Eysturoynni**. Hesar kommunur vóru umboðaðar: Vestmanna- Kvívíkar- Hósvíkar- Hvalvíkar- Haldórsvíkar- Eiðis- Gjáar- Funnings- og Sunda kommuna.

Fundurin varð hildin í Teknistovuni hjá Felagskommunalu nevndini.

So at siga alt fundarfólkið tók væl undir við aktiveringsætlanunum, men lögdu samstundis dent á, at tey aktiveraðu ikki bert fingi **meinigsleysar** uppgávur. Víst varð á, at **broytingarnar** í reglunum fyri Ung í arbeiði høvdu **oyðilagt** skipanina fyri í hvussu er smærru bygdinrar. Onkur helt, at ein komandi aktiveringsskipan kundi menna ferðavinnuna enn meira. Tað varð hildið best at aktivera í økjum, og Vestmanna kommuna helt fyri, at hóast tey ikki høvdu so nógv ung arbeiðsleys fyri tíðina, so var einki til hindurs fyri, at aktiveringstiltøk verða fyriskipað hjá teimum. Semja var um, at ein slík skipan eigur at verða umsitin av Almanna-verkinum og kommununum í felag. Og annars var tað ein sum spurdi, hvussu aktiveringspliktin kom at verða í mun til ein, sum var arbeiðsleysur men ikki fekk forsorgarhjálp, tí hjúnarfelagin hevði arbeiðsinntøku. Bólkurin heldur, at viðkomandi í hvussu er skal fáa møguleikan at vera við í aktiveringstiltaki við somu treytum sum t.d. tey, ið eru ov ung til at fáa forsorgarhjálp. T.v.s. at tey fáa 30 krónur um tíman.

7.11.95: FH á fundi við kommunurnar í **Eysturoynni**. Fundurin hildin á loftinum í ítróttarhøllini á Skála. Góð uppmøting til ein lívligan og positivan fund. Eitt tað fyrsta, sum kom frá fundar-

fólkinum var, at einki aktiveringstiltak fór at bera til, um ikki arbeiðsleiðari(rar) verður settur til at skipa fyri og hava eftirlit. Og um ætlanin var at arbeiða í bólkum, so máttu bólkarnir undir ongum umstøðum gerast ov stórir (einki tal varð tó nevnt). Hetta vóru royndir frá Ung í arbeiði. Onkur ynskti at fáa at vita, hvør skuldi bera rakstrarkostnaðin í samband við aktiveringstiltøkini. Um bólkurin hevði hugsað um, hvussu stórir kommununar partur skuldi verða. Ein luttakari vísti á, at øll menniskju áttu at havt rættin til eina ferð at fáa eitt ella annað slag av útbúgving (helst kompetansugevandi), og vísti í hesum sambandi á tað neyðuga í, at finna onnur tilboð til teirra, sum ikki eru bókliga sinnað. Annars varð greitt frá, at fleiri dømi eru um væleydnaðar fylskipanir kring Skálafjørðin. Sagt varð eisini, at royndir frá Ung í arbeiði vístu, at áhugin millum tey ungu í Eysturoynni ikki var so stórir, tá tað snúði seg um at fara til skips. Mesti hugurin stendur til at hampa og prýða. Annars var tað ein sum vísti á, at stuttu ísfiskatúrarnir undir Føroyum neyvan geva teimum ungu røttu myndina av at vera til skips. Hesir eru oftast so baldrutir, at tey ungu heldur fáa skrekk heldur enn nakað annað.

8.11.95: FH á fundi við kommunur í **Norðoyggjum** og somuleiðis **fakfeløgini hjá arbeiðsmönnum og -kvinnum**. Fundurin hildin í Skálanum. Uppmøtingin var hampulig, positivur andi valdaði, men var hesin ikki treytaleysur. Klaksvíkar kommuna vísti á, at skipanin Ung í arbeiði hevði verið ein rímar suksess hjá teimum, inntil reglurnar blivu broyttar. Og varð víst á nógvar forvitnisligar verkætlanir so sum Isemkram, Dagháskúlin o.a. Og hildu klaksvíkingar fyri: **skipanin Ung í arbeiði skuldi varveitast og broytast aftur til tað, hon var frá byrjan. Ein aktiveringsskipan kann so vera eitt fríviljugt alternativ.**

Hvannasunds kommuna tók betur ímóti ætlanunum um at seta í verk eina aktiveringsskipan.

Fakfeløgini hildu, at aktiveringsætlaninar eru góðar og positivar, men ein treyt er, at forðingarnar fáast av vegnum, og her søgdu tey seg hugsa um tær forðingar, sum nýggju reglurnar í Ung í arbeiði høvdu við sær.

Annars valdaði ivi millum klaksvíkingar, um ein aktiverings-skipan kann verða umsitin av Almannaverkinum og kommununum í felag.

Klaksvíkingar spyrja:

Hvussu skal verða umsitið: Lokalt ella sentralt?

Hvør skal gjalda: Kommunurnar ella Landsstýrið??

10.11.95: FH á fundi við **Heimahjálparafelagið** í húsum felagsins. Tosað varð sjálvsagt um møguleikan at arbeiðsleys á ein ella annan hátt verða aktiverað innan arbeiðsøkið hjá heimahjálpunum. Og tosað varð um vandar í hesum sambandi. T.d. at tey aktiveraðu fara at verða biðin um at gera alt møguligt annað enn tað, tey eiga at gera. Tey gomlu kunnu sjálvsagt vera líka glað, um tað eru

heimahjálpirnar ella tey aktiveraðu, ið gera tað ymiska. Annars var ein fullmannað nevnd samd um, at hugskotið viðvíkjandi aktivering er gott, og at aktiveringin eisini eigur at koma teimum gomlu og óhjálpu til góðar. Men víst varð á, at øll aktivering á økinum skal verða gjørd í neyvum samstarvi við **álitiskvinnurnar** innan heimahjálparaðkið.

Annars varð víst á hesar arbeiðsuppgávur sum møguligar aktiveringsuppgávur:

- høvuðsreingerðing
- smáarbeiði uttan fyri heim pensionistanna
- keypa inn
- hjálpa hjúnarfeløgum at sleppa út viðhvørt
- lesa bløðini og gera annað tilíkt fyri fólk

10.11.95: FH á fundi við kommunurnar í **Sandoynni**. Fundurin hildin í húsunum hjá ungmannafelagnum Virkið á Sandi. Uppmøtingin var góð og aktiveringsætlaninar stórt sæð positivt móttiknar. Støðan í Sandoynni er nokk so serstøk, tí so ómetaliga lítið er til av arbeiði har. Tí varð natúrliga spurt, um aktiveringin skuldi síggjast sum eitt alternativ til arbeiði. Og at sandingar skuldu rokna aktiveringina sum framtíðararbeiðstilboð teirra.

Annars varð víst á ymsar aktiveringsmøguleikar. At lata tilkomin fólk (abbar og ommur) koma inn í skúlarnar. Gera nógv burturúr at læra børnini, hvussu tey skulu bera seg at í ferðsluni. Læra tey ungu alt frá a til z viðvíkjandi streymi, fjalli, velting o.ø.t.

Ein spurdi, um tey 16-18 ára gomlu verða tikin upp í skipanina fyri á tann hátt at gloppa hurðina til henda aldursbólkl hvat forsorgarhjálp viðvíkur. Hann spurdi, um vit høvdu hugsað um, at foreldur fara at eggja børnum sínum til at royna at koma upp í aktiveringina heldur enn t.d. at halda fram í skúlanum. Av sonnum ein viðkomandi viðmerking.

21.11.95: EJ, HN og FH á fundi við **Sosialráðgevarafelagnum**. Fundurin varð hildin í húsum Starvsmannafelagsins. Flestu sosialráðgevararnir vóru í iva um, ein aktiveringsskipan skuldi gerast tvungin. Teir hildu tað kanska var betur, um hon í prinsippinum gjørdist fríviljug og so tvungin fyri ávís. Men hinvegin ásannaðu teir eisini, at teir kendu ov lítið til málið, og at ein neyvari viðgerð kanska hevði broytt teirra hugburð. Og avtalað varð, at bólkurin og sosialráðgevararnir skuldu skipa fyri einum temadegi um júst aktiveringsspurningin.

Annars dugdu sosialráðgevararnir væl at síggja fyrimunir við at arbeiðsleys verða aktiverað heldur enn at ganga fyri einki. Nógv varð eisini tosað um hvørji krøv eiga at verða sett til innihaldið í einum aktiveringstilboði, um ymiskar aktiveringshættir og annars um rættindi teirra aktiveraðu. Og varð nakað gjørt burturúr hugtakinum: **at hava eitt arbeiði**. Um hvønn týdning arbeiði hevur fyri einstaklingin og familjuna. Um tað er soleiðis, at tað gerst alt meira vanligt, at fólk brynja seg at fara út í lívið væl

vitandi, at tey ongantíð koma at hava nakað fast og lønt arbeiði. Um arbeiðsloysistrupulleikin partvís eigur at verða loystur við, at ein partur av fólkinum er føtt til ongantíð at arbeiða.

29.11.95: HN og FH á fundi við Føroya **Arbeiðarafelag og Havnar Arbeiðsmannafelag** í húsunum hjá FA í Havn. Ein góður og lívligur fundur, har nógv ymisk evni vórðu viðgjørð. Feløgini bæði høvdu tó ikki heilt somu áskoðan á eina komandi aktiveringsskipan. Havnar Arbeiðsmannafelag var sera, sera ivasamt. Teirra umboð dugdu fyrst og fremst at síggja ein stóran vanda í, at ein tílík skipan fór at avlaga allar avtalur á arbeiðsmarknaðinum og kappingina somuleiðis. Og høvdu teir hug at halda, at hesin prísurin fór at verða dekan og dýrur at gjalda í royndunum at geva arbeiðsleysum aktiveringstilboð.

Umboðini fyri Føroya Arbeiðarafelag dugdu eisini at síggja slíkar vandar, men hildu at eitt neyvt samstarv millum eina komandi skipan og fakfeløgini kundi taka broddin av hesum vandum. Tey í FA hildu tað vera sera, sera umráðandi, at tey arbeiðsleysu finga nøkur mennandi tilboð, tí sum er verður alt ov lítið gjørt fyri at bota um støðuna hjá hesum bólkinum. FA bjóðaði seg eisini til at virka aktivt við í aktiveringstarbeiðinum. Gjøgnum UV og annars gjøgnum teirra lokalfeløg. Eitt áhugavert tilboð, sum bólkurin tekur til eftirtektar.

6.12.95: FH á fundi við **Kirkjubø/ Velbastaðar- Hest- og Nolsoyar** kommunu. Fundur hildin á Hafni. Góð uppmøting til ein góðan og positivan fund. Breið semja var um, at ein aktiveringsskipan var ein góður máti at royna at bota um støðuna hjá teimum arbeiðsleysu. Tó hildu tey flestu, at tað kanska kann gerast tyngri at fáa ein slíka skipan at virka á smáplássum heldur enn á einum stórplássi sum Havnini. Á einum slíkum fundi verður ein ferð eftir ferð mintur á, hvussu stórur munur er á at búgva í Havn og so úti á smáplássunum. Hetta hóast hesi bert eru eitt ella fá korter burturi.

7.12.95: HN, EJ og FH á fundi við leiðsluna hjá **ALS**. Ein sera góður og spennandi fundur, sum gav bólkinum kenslu av, at tað fer at bera væl til at samstarva við ALS um aktiveringstiltøk í framtíðini.

19.12.95: FH á fundi **Havnar Arbeiðskvinnufelag** í húsum felagsins. Arbeiðskvinnufelagið er kanska tað fakfelag í landinum, sum í verki sýnur teimum arbeiðsleysu limunum størstan ans. Og í tráð við hetta sýndi nevnd teirra eisini aktiveringssætlanunum nógvan áhuga. Og tær søgdu seg eisini vilja stuðla tiltakinum við tí fyrivarni, sum góðviljaðu fakfeløgini hava víst á. Og sjálvsagt eiga fakfeløg at treyta sær, at arbeiðs- og lønartreytir ikki verða hóttar av slíkum tiltøkum.

9.1.96: FH á fundi við **Upplýsingarfelagsskap Verkamanna (UV)** í húsunum hjá Havnar Arbeiðskvinnufelag. Triggir nevndarlimir møttu til ein góðan fund, sum kanska legði lunnar undir eitt

fjoltáttað og spennandi samstarv millum UV og eina komandi aktiveringsskipan. Tí ásannað varð, at tað í stóran mun er tey somu fólkin, skipaninar arbeiða fyri, og at tað ikki skuldi verið neyðugt hjá einari aktiveringsskipan at byggja upp av nýggjum slíkt, sum longu finnist í dag. Og væl kann tað verða soleiðis, at mesta av tí aktiveringspartinum, sum snýr seg um undirvísing, kann verða fyriskipað av UV. Bólkurin mælir tí einari komandi aktiveringsskipan til at taka upp neyvt samstarv við UV.

16.1.96: FH á fundi við dagstovnaleiðarar úr øllum landinum. Fundurin hildin á Lítla Skógi í Havn. Leiðararnir blivu kunnaðir um aktiveringsætlaninar og tað arbeiði, sum bólkurin hevur gjørt. Tosað varð síðan um, hvussu stovnarnir best kundu fáa gagn av eini aktiveringsskipan, og hvussu skipanin best kundu gera nýtslu av stovnunum. Nógv áhugavert varð viðgjørt, men stungu tó eisini nógv ivamál seg upp. Og fundurin endaði við eini semju um, at dagstovnaleiðararnir skuldu venda sær til Pedagogfelagið, fyri at fáa tess áskoðan á, í hvønn mun stovnarnir kunnu gera nýtslu av teimum, sum skulu aktiverast. (Annars hevur bólkurin meira enn eina ferð roynt at fáa í lag fund við Pedagogfelagið, men eydnaðist hetta ikki).

1.2.96: FH á fundi við umboðum fyri kommunur kring alt landið (uttan Suðuroy, sum FH fer at vitja). Fundurin hildin á Hafni. Sera góð uppmøting. FH kunnaði kommunuumboðini um arbeiðið, bólkurin hevur gjørt. Tá álitid er latið Landsstýrinum, fer bólkurin at mæla til, at álitid verður sent øllum viðkomandi pørtum til ummælis. Millum hesar eru sjálvsagt kommunurnar.

Tey, ið eftir eru

Bólkurin hevði ætlanir um eisini at tosa við **Pedagogfelagið, Føroya Handverkarafelag og Føroya Arbeidsgevarafelag**. Men av ymsum orsøkum hevur ikki verið fundast við hesi fakfeløg, og fer bólkurin at mæla einari komandi aktiveringsskipan til at taka stig til hesar fundir. Tí umráðandi er, at allir partar eru væl kunnaðir um tiltakið og somuleiðis samstarvssinnaðir.

Tiltøk fyri ung

Í 1992 vórðu fyrstu stigini tikin til at skipa fyri tiltøkum, ið skuldu aktivera arbeiðsleysar ungdómar. Fíggarnevnd Løgtingsins stuðlaði hetta árið arbeiðsfremjandi tiltøkum hjá Skógarræktini og Tórshavnar býráð við tilsamans 4,4 milliόν-um krónum. Síðan 1993 hevur verið skipað fyri arbeiðsfremjandi tiltøkum kring alt landið, og hava kommunurnar umsitið hesi tiltøk undir felags heitinum Ung í Arbeiði. Tiltøkini hava í høvuðsheitum verið fíggað úr landskassanum, men kommunurnar hava eisini borið sín part av útreiðslunum.

Tiltakið Ung í Arbeiði hevur verið rættiliga væl eydnað, hóast fleiri kommunur eru sera misnøgdar við tær broytingarnar, ið gjørdar vórðu viðvíkjandi skipanini á vári 1995. Fyrimunirnir við tiltøkunum hava heilt greitt verið, at tey hava havt eitt positivt árin á tey ungu, sum hava verið við. Størsti vansin við Ung í Arbeiði hevur verið, at skipanin er frívillug, og at tað tí fyri tað mesta bert hava verið tey initiativríku, sum hava verið við. Soleiðis hava tey, sum kanska hava havt mesta tørvin, ikki vent sær til skipanina.

Aktiveringsskipanir í t.d. Danmark fevna ikki um ung undir 18 ár, og hava mong víst á óhepnar avleiðingar av hesum. Tá tey ungu koma upp í aktiveringsskipaninar sum eru 18 ára gomul, hava fleiri teirra longu gingið á 2-3 ár fyri einki.

Onnur álit um aktiveringartilboð

Tað er undan hesum latið landsstýrinum álit um aktivering av arbeiðsleysa ungdóminum. Í 1994 setti landsskúlastjórin bólk við lærarafólki at gera uppskot, sum fekk heitið: **Álit um útbúgvingartilboð til arbeiðsleysan ungdóm.** Álitið varð handað landsstýrinum á grækarismessu 1994. Vit hava tó frætt, at landsskúlafyrisitingin einki hevur frætt aftur hesum áliti viðvíkjandi, og vit vita heldur ikki um at landsstýrið hevur gjørt nakað hesum viðvíkjandi.

Annars loyvir Aktiveringsbólkurin frá 12.12.94 sær at vísa til nevnda álit, og heitir við hesum á tey, sum skulu umsita eina komandi aktiveringsskipan um at nýta álitið sum grundtilfar í arbeiði sínum. Í álitinum verður víst til grein 26. í fólkkaskúlalógini (tá tað snýr seg um 16-18 ára gomul) og grein 15, 2. stk í lóg um frítíðarundirvísing (tá tað snýr seg um tey, ið eru 18 ár og eldri) sum heimildargrundarlag undir royndarskipanum og landsumfatandi frítíðarundirvísing í hesum sambandi. Mælt verður til at seta í verk bæði ástøðiligar og verkligar verkætlanir, sum partvís kunnu fara fram innan fólkkaskúlans karmar, har lærarar partvís eru undirvísarar. Ætlanin við verkætlanunum, sum skulu fremjast undir kønari fakligari leiðslu, er at geva arbeiðsleysa ungdóminum eitt viðkomandi

tilboð, sum móguleikar skuldu verið fyri at byggja framtíðartilveruna á. Vónir verða eisini settar til, at verkætlaninar kunnu gerast ein spíri til, at fleiri smærri idnaðarvirki verða sett á stovn.

Skotið verður upp, at útbúgvingartilboðini til arbeiðsleysa ungdomin verða fíggjarliga tengd at „Tiltøk fyri ung“. Og aktiveringsbólkurin heldur at hesi áhugamál væl kunnu tvinnast saman.

Hví aktivera

Bólkurin hevur sjálvsagt eisini havt drúgt orðaskifti um henda spurning. Nógvir spurningar hava verið viðgjørdir. Vendir á høvdið og á liðina. Men tó skal verða viðmerkt, at bólkalimirnir ongantíð hava ivast um tað er rætt ella ikki at aktivera forsorgarlógina. Øll hava verið samd um, at tað er rætt. Annars umhugsar Landsstýrið at fara undir hesar aktiveringsætlanir, tí:

- man heldur, at eitthvørt munagott eigur at verða gjørt fyri tey arbeiðsleysu

Og annars vísir bólkurin til tað endamálsorðingina, sum er gjørd í samband við aktiveringsætlaninar, og hon ljóðar soleiðis:

Uppskot til orðing av endamálsgrein fyri aktiverings-tiltakinum

Ásannandi, at arbeiðsloysi hevur óhepnar avleiðingar við sær fyri tann einstaka feroyingin og familju hansara, vil Landsstýrið, í royndum sínum at bøta um hesa støðu, m.a. miða ímóti, at so nógv sum til ber av teimum, sum fáa forsorgarhjálp vegna arbeiðsloysi, verða aktiverað.

Endamálið við aktiveringini er:

Fyri einstaklingin:

1. at fyribyrnja og minka um vandan fyri at viðk. vegna arbeiðsloysi verður álvarsliga hóttur í almennum viðurskiftum og sum arbeiðsmegi
2. at viðkomandi gerst betri førur fyri at meta um egnu evnir og førleikar
 - í persónligum samskipti
 - í mun til tað at hava eitt arbeiði og tað at arbeiða
3. at viðkomandi fær størri dirvi til at bjóða seg fram, og støðugt vera til reiðar
4. at viðkomandi gerst betur skikkaður til at átaka sær arbeiðsuppgávur og til at fara undir útbúgving
5. at viðkomandi mennist so nógv, at møguleikar eru fyri at byggja upp eina tilveru við innihaldi

Fyri samfelagið:

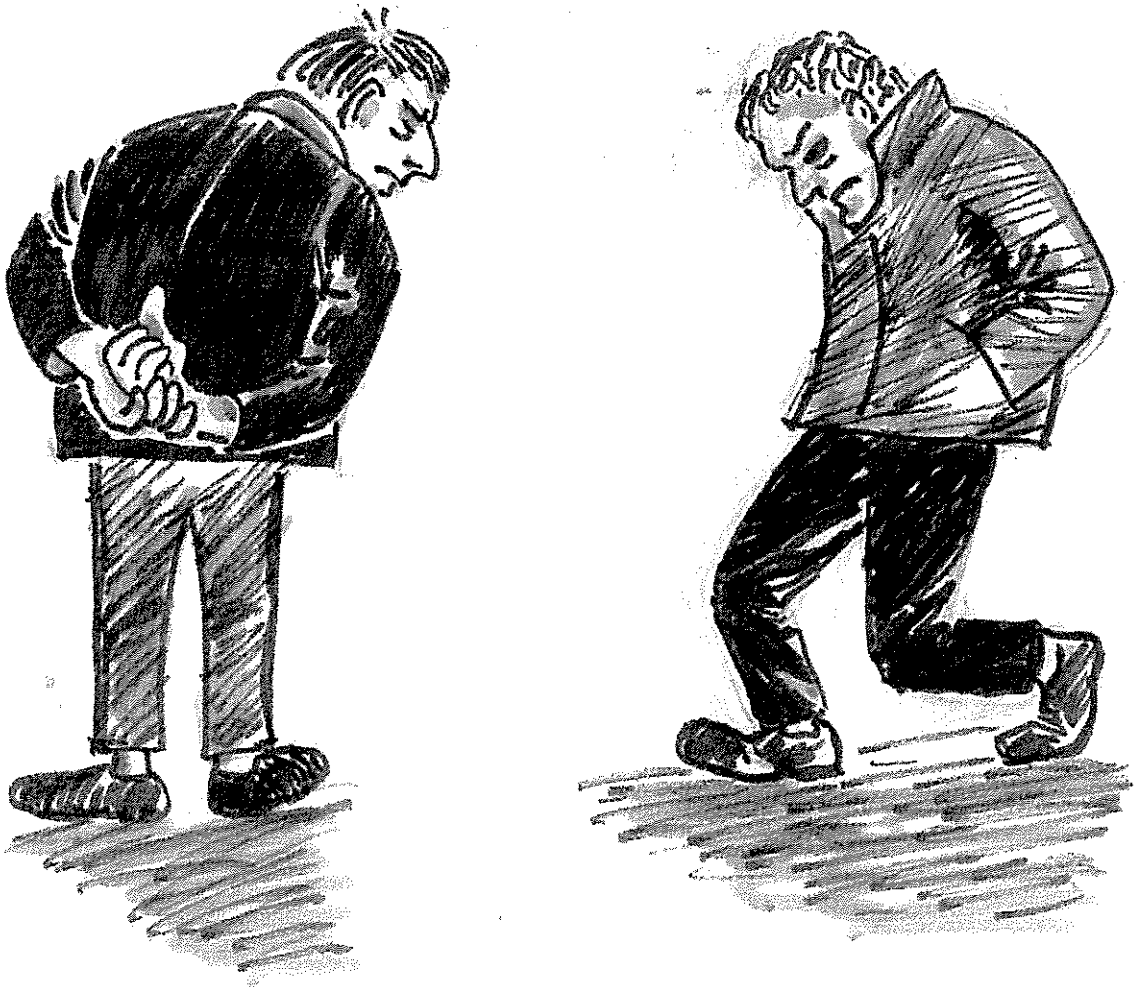
1. at samfelagið aftur fyri útgoldnu forsorgarhjálpina fær ágóðan av, at móttakarin mennist:
 - persónliga

- í mun til arbeiði
- í mun til útbúgving
- 2. at samfelagið fær ágóðan av teimum virðum, sum tey aktiveraðu skapa.
- 3. at tað støðugt eru skikkað fólk til reiðar at koma inn á arbeiðsmarknaðin
- 4. at talið á álvarsligum samfelagstrupulleikum vegna arbeiðsloysi gerast munandi færri.

Fríviljug ella tvungin aktivering

Bólkurin varð rættiliga skjótt sannførdur um, at aktiveringin av forsorgarlógini skuldi verða **tvungin**. Avgerðin um hetta varð grundað á nógv og drúgt tos aftur og fram um ymisk viðurskifti. Um tað etiska í at seta slík krøv. Um tað er mannminkandi. Um ein kann loyva sær at áleggja fólki at verða aktiverað fyri tær peningaupphæddir, sum forsorgarlógin bjóðar. Um aktiveringsætlanin betur fer at tæna sínum endamáli, um fólk fara undir aktiveringina av egnum vilja tvs fríviljugt. Omanfyri standandi og nógv annað var við í viðgerðini av spurninginum um aktiveringin skuldi verða fríviljug ella tvungin. Men bólkalimirnir eru sum sagt samdir um at mæla til tvungna aktivering, og grundgevingarnar fyri hesum eru:

- 1: Víst verður til endamálsorðingina, har sagt verður at aktiveringin fyrst og fremst er ætlað sum ein roynd at fyribyrgeja at fólk koma sosialt og á annan hátt illa fyri vegna arbeiðsloysi. Aktivering kann sambært somu endamálsorðing eisini hava til endamáls at hjálpa fólki burt-

- urúr truplum stöðum, tey eru komin í vegna arbeiðsloysi.
- 2: Bólkalimirnir eru samdir um, at størsti vandin fyri flestu arbeiðsleys er at ganga fyri einki. At tað er umráðandi hjá allar flestu arbeiðsleysum at fáa eitthvørt viðkomandi at takast við og at seta sær mál, sum rækka longur enn at finna upp á meiri ella minni óhepnar háttir at fáa tíðina at ganga.
 - 3: Við tað at aktiveringin gerst tvungin, verða nógv fleiri arbeiðsleys aktiverað. Við hesum sigur bólkurin, at bert ein partur av teimum, sum fáa forsorgarhjálp vegna arbeiðsloysi, fara at taka av aktiveringstilboðunum, um aktiveringin ikki verður tvungin.
 - 4: Við at gera aktiveringina tvungna, verður tað í nógv størri mun møguligt at fáa fatur á teimum, sum treingja mest aktiveringstilboðið. Við hesum sigur bólkurin, at verður aktiveringin frívillug, tá verða tað fyri tað mesta bert tey „initiativríku“, sum taka av. Tey, sum størsta tørvin hava, sleppa at halda fram á skeivu leiðini.

Bólkalimirnir eru tó eisini greiðir yvir, at tað setir munandi størri krøv til eina slíka aktiveringsskipan, tá aktiveringin gerst tvungin. Skipanin fer tá sum nevnt at fevna um fleiri fólk, og neyðugt verður tí eisini at útvega fleiri tilboð. Neyðugt verður somuleiðis at gera tilboðini meira lokkandi og kvalitatív. Ein tvungin aktivering fer eisini at seta størri krøv til umsitingina av skipanini. Tað er tí alneyðugt, at viðkomandi myndugleikar gera sær púra greitt hvussu slík fólk (mál) verða **móttikin** í skipanini, hvussu tey verða **viðgjørd**, og hvussu tey **ferðast**(víðari) í skipanini. Vit kunnu siga tað soleiðis, at treytirnar við tvungnari aktivering m.a. eiga at verða:

- ein skipað og viðkomandi visitatión
- kvalitetur í aktiveringstilboðunum
- kontinuitetur í tilboðunum

Hvørji fevnir skipanin um

Bólkurin hevur ikki nýtt minstu tíðina upp á at umrøða spurningin viðvíkjandi **hvørji arbeiðsleys, skipanin skal fevna um**. Tá bólkurin fór til verka, varð orðað í arbeiðssetninginum frá Landsstýrinum, at aktiveringsætlanin skuldi fevna um tey, sum finga forsorgarhjálp vegna arbeiðsloysi og vóru upp til 26 ára gomul. Bólkurin hevur tó ongantíð fingið nakra nágreiniliga grundgeving fyri, hví ætlanin bert skuldi fevna um henda aldursbólkk.

Ein partur av fyrireikingararbeiðinum hjá bólkinum hevur verið at ferðast kring landið og vitjað kommunur, fakfeløg og starvsbólkar. Hesar vitjanir hava á mangan mátt verið av størsta týðningi fyri endaliga avrikið hjá arbeiðsbólkinum. M.a. fekk bólkurin ta ábending frá umboðum fyri fleiri av kommununum, at teirra ynski var, at ætlanin (skipanin) fór at fevna um øll, sum finga forsorgarhjálp vegna arbeiðsloysi og ikki bert tey upp til 26 ár.

Bólkalimirnir halda eisini, at í prinsippinum eigur aktiveringin at galda fyri øll, men at tað nokk liggja munandi forðingar á vegnum fyri at byrja **beinanvegin við øllum**. Og at tann forðingin kann lýsast í einum orði - nevnliga **orka**.

Tað er eisini annað enn orkutrot, ið talar fyri hesum. Bólkalimirnir halda, at tað í hesum sambandi er av størsta týðningi at arbeiða **fyrirbyrgjandi**. Og við at leggja dent á at aktivera frá yngra endanum verður hildið, at tað kann gera sítt til at fyrirbyrgja, at so nógv ung koma illa fyri orsakað av arbeiðsloysi. **Bólkurin skýtur tí upp, at aktiveringin í fyrstu syftu verður tvungin fyri tey, ið fáa forsorgarhjálp og eru upp til og við 26 ára gomul.**

Ung, sum ikki fáa forsorgarhjálp

Tað finnast arbeiðsleys, sum av onkrari orsök hvørki fáa stuðul frá ALS ella Almennastovuni. Bólkurin heldur, at hesi eiga ikki at verða útihýst frá møguleikanum at verða aktiverað. Tey undir 18 ár hava ikki rætt til forsorgarhjálp, og hava tey ikki rætt til stuðul frá ALS, so fáa tey einki. Fleiri teirra, ið eru arbeiðsleys, yvir 18 ár og uttan rætt til ALS stuðul, fáa heldur ikki forsorgarhjálp, tí tey td eiga pening í bankanum. Tað eru eisini tey, sum ikki fáa stuðul frá ALS men eru ov stolt ella av øðrum prisiþellum orsøkum ikki vilja søkja um forsorgarhjálp, hóast tey hava rætt til slíka. Bólkurin heldur, at hesi eiga at verða útihýst frá møguleikanum at fáa aktiveringstilboð. Somuleiðis heldur bólkurin, at tað ikki er rætt at tvinga fólk at gerast almannaklientar fyri at fáa aktiveringstilboð. **Bólkurin mælir til, at omanfyri nevndu eiga at fáa aktiveringstilboð**

við somu aktiveringslongd og vikutímatali, sum tey, ið eru undir tvungnu skipanini. Hesi eiga at fáa ein tímaløn upp á 30 kr.

Tey omanfyri 26

Men av tí, at bólkurin í prinsippinum er av teirri áskoðan, og tí hann ikki vil senda signal út um, at tey arbeiðsleysu omanfyri 26 ár eru uppgivin, verður mælt til, at eisini tey omanfyri 26 skulu hava møguleika fyri at vera við í aktiveringsskipanini. Hetta kunnu tey í tveimum førum:

- 1: Um tey sjálvi ynskja tað, og tað er gjørligt at útvega teimum eitt tilboð. Og tey verða tá aktiverað sambært júst somu treytum, sum tey upp til og við 26 ára gomlu.
- 2: Í hvørjum aktiveringsøki eigur eitt aktiveringsráð (saman sett av kommunalpolitikarum og øðrum ábyrgdarpersónum) at sita, og skal ein av uppgávuunum hjá hesum ráðnum verða við sakligum og nágreiniligum grundgevingum at mæla til, um tey omanfyri 26 ára gomlu í teirra aktiveringsøki eiga at vera við í skipanin beinanvegin, ella tey skulu bíða eina tíð.

Bólkurin vil tó mæla Landsstýrinum til, at dagur verður ásettur, har øll, ið fáa forsorgarhjálp vegna arbeiðsloysi, verða partur av aktiveringsskipanini.

Fólk í somu støðu

Bólkurin er av teirri áskoðan, at í framtíðini eigur heldur at verða hugsað um **arbeiðsleys fólk í somu støðu** heldur enn **arbeiðsleys fólk í sama aldri**. Bólkurin heldur, at tað í høvuðsheitum eru tvey ymisk tilboð at geva arbeiðsleysum:

- 1: Fyribyrgjandi
- 2: Uppbyggjandi.

ad.1: Sum vit hava nevnt omanfyri, so er eitt aktiveringstilboð at meta sum fyribyrgjandi, tá tað verður givið fólki, sum júst eru vorðin arbeiðsleys. Men hetta kann eins væl vera galdandi fyri fólk omanfyri 26 ár, sum niðanfyri. T.v.s. at vit kunnu eins væl arbeiða fyribyrgjandi móttvegis teimum, sum eru omanfyri 26 ár.

ad.2: Á sama hátt eru tað fólk undir 26 ár, sum hava verið leingi arbeiðsleys, og tørvar teimum kanska í fyrstu syftu eitt tilboð, sum meira er uppbyggjandi enn fyribyrgjandi. Og tað vil so siga, at vit eins væl kunnu arbeiða uppbyggjandi við fólki sum er undir 26 ár, sum omanfyri.

Løn og sanktiónsmöguleikar

Fult í tráð við tann týðning bólkurin heldur tað hava fyri tann einstaka arbeiðsleysa, at viðkomandi verður aktiveraður, heldur bólkurin, at tað eigur at merkjast og loysa seg fíggjarliga at taka av einum aktiveringstilboði. Og at tað hinvegin eisini fer at merkjast og fáa fíggjarligar avleiðingar, um arbeiðsleys sýta at taka av aktiveringstilboðinum.

Ískoyti

Bólkurin heldur tí, at tey sum taka av aktiveringstilboðinum, eiga at fáa eitt ískoyti afturat forsorgarhjálpini. Og bólkurin heldur tað vera rímligt, at fólk fáa eitt slíkt ískoyti upp til 1000 kr. um mánaðin. Ískoytið eigur eisini at verða mett sum ein samsýning fyri flutningsútreiðslur, arbeiðsklæðir o.a.t. Bólkalimirnir eru eitt sindur í iva, um øll tey aktiveraðu eiga at fáa nevnda ískoyti og halda, at tað eigur at verða ein uppgáva fyri eina komandi skipan greitt at orða, hvørji av teimum aktiveraðu eiga rætt til ískoyti, og hvørji ikki hava rættin. Vegleiðandi hevur bólkurin hug at siga, at aktiveringstilboð, sum fevna um uppgávur á arbeiðsmarknaðinum ella minna um slíkar, eiga at geva ískoyti. Somuleiðis tilboð, har tann aktiveraði kann gerast betri skikkaður til at átaka sær eitthvørt arbeiði ella at fara undir útbúgving, eiga at geva ískoyti.

Ískoytið eigur at verða útgoldið sum ein partur av forsorgarhjálpini, men samlaða upphæddin ein aktiveraður fær útgoldið um mánaðin kann ikki fara upp um mest loyvdu upphæddina, sum lógin ásetur.

Best um øll fáa

Bólkurin vildi helst, at øll sum hava rætt til ískoyti sambært komandi aktiverinsreglurnar, eiga at fáa hetta útgoldið umframt forsorgarhjálpina, tey hava rætt til. Men tá ískoytið skal gerast ein partur av forsorgarhjálpini, so eru tað ásetingar í forsorgarlógini, sum í nøkrum førum forða fyri, at tey aktiveraðu eiga rætt til eina upphædd svarandi til ískoytið afturat forsorgarhjálpini. Og tað kemur fyri í teimum førum, tá tann aktiveraði hevur rætt til forsorgarhjálp, ið svarar til ta upphædd, sum lógin ásetur sum mest loyvda upphædd. Hóast hesi eru við í aktiveringini, fáa tey ikki meira útgoldið, enn tey høvdu rætt til í forsorgarhjálp. Sigast kann, at tað allíkavæl loysir seg fíggjarliga at taka av aktiveringstilboðnum, tí tá verður teirra forsorgarhjálp ikki lækkað. Men hjá øðrum, sum hava rætt til eina lægri forsorgarhjálp, loysir tað seg í størri mun at taka av tilboðnum. Tí tey fáa so forsorgarhjálpina hækkaða við upp til 1000 krónum.

Bólkurinn heldur, at það kann tykjast óráttvíst, at nokkur fáa samsýning fyrir at taka av tilboðnum og onnur ekki. Tey, sum hava rátt til hægstu upphæddina hava á ein ella annan hátt kvalifiserað seg til það. Bólkurinn heldur, at það er óheppið at ein kvalifikatión elvir til diskvalifikatión. Ein avleiðing av hesum verður, at það fer at loysa seg betur hjá ávísnum bólkum at taka av tilboðnum, heldur enn hjá øðrum.

Lóggeva um aktivering

Í samband við at forsorgarlógin verður endurskoðað, mælir bólkurinn til, at eisini verður lóggivið um aktivering. M.a. soleiðis, at móguleikar verða fyrri at geva teimum aktiveraðu aktiveringsískoyti, uttan at hetta ávirkar upphæddina á sjálvari forsorgarhjálpini.

Óheppið við høgum veitingum

Hinvegin hevur bólkurinn eisini hug til at vísa á viðurskifti, sum kunnu ráttvísgera, at veittu upphæddirnar í samband við aktivering ikki eru so høg. Eitt av endamállum við at aktivera er nevniliga, at royna at fáa fólk burturúr teirri støðuni, tey eru í. Burturúr arbeiðsloysisstøðuni og harvið eisini aktiveringsskipanini. Og bólkurinn hevur hug til at seta spurnartekin við, um aktiveringin tænar hesum týðandi endamáli, um veitta upphæddin er so høg, at hon verður mest lík einari arbeiðsløn eftir skatt. Tá fara aktiveringstiltøkini at binda fólk í støðuni heldur enn það øvugta. Ja, kanska fara veittu upphæddirnar at lokka fólk til skipanina.

Skattskylduga veiting

Uttan at hava ætlanir um at leggja seg út í onnur øki, enn arbeiðssetningurin áleggur bólknum, so hevur hann hug til at gera vart við, at vórðu allar veitingar í samband við forsorgarlógina gjørdar skattskyldugar, so varð avløningin í samband við aktiveringina meira ráttvís og móguliga meira rímlig í mun til endamálið.

Lækka forsorgarhjálpina

Í tráð við sjónarmiðið um, at það eigur at loysa seg fíggarliga at taka av einum aktiveringstilboði, og at það eigur at fáa fíggarligar avleiðingar at siga nei, so mælir bólkurinn til, at **forsorgarhjálpin hjá umsøkjarum, sum sýta fyrri at taka av aktiveringstilboðum, verður lækkað í ávísan mun.**

Bólkurinn hevði fyrst ætlanir um, at seta spurningin viðvíkjandi tí at taka av ella ikki upp sum eitt ultimatum líkt tí, bakarin á Nørregade setti viðvíkjandi rómakøkum sínum. Tók ein ímóti aktiveringstilboðnum, so fór ein at fáa forsorgarhjálp, sýtti ein ístaðin, so fekk ein einki. Men ásannandi, at það ikki

er loyvt at lata fólk her á landi doyggja í hungri (líkamikið hvussu tey so enn eru og ikki eru), og at tey, sum sýttu fyri at vera við í aktiveringini, fóru at fáa eitt ella annað slag av yvirlivilsishjálpi, heldur bólkurin, at tað er ráðiligt at traðka nøkur fet fram, og ístaðin fyri at sanktionera við 0 kr. í forsorgarhjálp so heldur lækka hjálpina.

Sanktiónsmøguleikar

Og bólkurin hevur valt at gera eitt tilmæli til, hvussu tað móguliga kann verða sanktionerað í mun til útgjaldið av forsorgarlógini, um ein umsøkjari sýtir fyri at taka av einum aktiveringstilboði. Tilmælið byggir á, at tað ikki bert skal loysa seg fíggarliga at taka av tilboðnum, umráðandi er eisini at viðkomandi møtir væl upp í samband við aktiveringina. Tilmælið er hetta:

Sýtir ein umsøkjari fyri at taka av aktiveringstilboði, tá verður forsorgarhjálpin, viðkomandi fær vegna arbeiðsloysi, skorin niður í 50 prosent. Og er orsøk til at hava illgruna um, at viðkomandi sýtir, tí t.d svart arbeiði er á skránni, skal móguleiki vera fyri at útgjalda lækkaðu forsorgarhjálpin dag fyri dag.

Hjá umsøkjara, sum tekur av aktiveringstilboði, men møtir minni enn 50 prosent av ásettu tíðini, og ikki kann váttast gylduga fráverugrund, verður forsorgarhjálpin skorin niður í 50 prosent.

Hjá umsøkjara, sum tekur av aktiveringstilboðnum, og sum møtir 50 prosent ella meira av ásettu tíðini, verður forsorgarhjálpin ein lutfallsliga eins stórur partur og uppmøtingin. .

Umsøkjari, sum tekur av aktiveringstilboði og møtir meira enn 75 prosent av ásettu tíðini, fær, í tann mun forsorgarlógin loyvir tí, eitt ískoyti, og verður hetta ásett sambært uppmøtingini tó í mesta lagi til 1000 krónur um mánaðin.

Sanktiónsskipanin skuldi ikki givið Almannastovuni so nógv eyka umsitingarligt arbeiði, tí ábyrgdarfólk úti í teimum ymsu aktiveringsøkjunum skulu avgreiða og senda fullfíggaðar tímaseðlar inn til Almannastovuna, sum syrgir fyri útgjaldingini. Og verður umsitingin av hesum lagt inn á teldu, so nýtis málsviðgerðanum bert at tasta ávísan prosentpart inn, og teldan spýtir endaliga úrslitið hjá hvørjum einstøkum út.

Frá ALS og Almannastovuni eisini aktiverast

Bólkurin heldur, at tey, sum fáa gjald frá ALS og uppískoyti frá Almannastovuni, eisini eiga at verða aktiverað, uttan mun til hvør upphæddin frá Almannastovuni er. Hesi skulu viðgerast

eins og tey, sum fáa alla sína veiting frá Almannastovuni. T.v.s at sýta hesi fyri at taka av aktiveringstilboði, kunnu avleiðingarnar verða tær, at tey als onga veiting fáa frá Almannastovuni, um veitingin tey fáa frá ALS er oman fyri 50 prosent av samlaðu veitingini.

Á fundi við ALS fekk nevndin ta fatan, at ALS vil góðtaka at fólk framvegis eru at meta sum arbeiðstøk, hóast tey eru við í einum aktiveringstilboði, og tí varveita rættin til at fáa veiting frá ALS.

Tey, sum lítið og einki fáa

Tey arbeiðsleysu, sum ikki hava rætt til útgjald frá ALS og fáa lítið ella kanska einki útgaldið frá Almannastovuni vegna inntøku hjá hjúnarfelaga, eiga at fáa møguleikan at verða aktiverað. Og hesi verða aktiverað eftir júst við somu treytum, sum tey arbeiðsleysu, ið ikki hava rætt til forsorgarhjálp ella ikki vilja søkja um slíka, og er tímalønin tá 30 krónur.

Sjálvaktivering

Í tráð við hugsanina um, at eitt høvuðsendamál við aktiveringini er at fólk ikki ganga fyri einki men eru í gongd við eitt hvørt, heldur bólkurin at ein komandi aktiveringsskipan skal góðtaka, at arbeiðsleysu eru **sjálvaktiverandi**. Um ein arbeiðsleysur hevur eitthvørt tíðarkrevjandi og meningsfult fríløtuarbeiði, so sum at umbyggja bátin, handarbeiði, fæst við framkomnan tónleik, fæst nógv við leiðaravirksemi í ítróttar- og øðrum frítíðarfeløgum e.o.a.l. og sum viðkomandi ynskir at takast við, inntil eitt arbeiðstilboð kemur fyri, so eigur skipanin at góðtaka hesi tiltøk sum aktivering og ikki áleggja tí arbeiðsleysa aðrar aktiveringsuppgávur t.d. fyrstu 6 mánaðarnar. Tey sjálvaktiverandi skulu eins og onnur aktiverað mæta til regluligu samrøðurnar á aktiveringsmiðdeplinum.

Rættindi teirra aktiveraðu

Á fundum bólkurinn hefur havt í samband við fyrireikingar-
arbeiðið hefur verið nevnt, at bólkurinn mest sum bert hefur
hugsað um at seta teimum, sum fáa forsorgarjálp vegna arbeiðs-
loysi **treytir** og so at siga ikki hugsað um **rættindi** teirra. Og
bólkurinn viðgongur eisini, at slíkar viðmerkingar hava verið
viðkomandi. Tó hefur bólkurinn hug at siga, at hóast hann
hefur sum uppgávu at orða eitt uppskot um aktivering av
fólkum í ávísari støðu, so nýtist tað ikki at merkja, at bólkurinn
eisini skal hugsa um alskins rættindi hjá somu fólki. Tey,
sum skulu aktiverast koma at hava somu møguleikar og rætt-
indi, sum onnur, ið fáa hjálps sambært forsorgarlógini. Og tá
lønin er undantikin, og um ikki annað er avtalað, so eiga tey
aktiveraðu at ganga undir somu treytir, sum onnur á arbeiðs-
marknaðinum. Tá tað t.d. verður spurt, um tey aktiveraðu
skulu hava møguleikar fyri at skipa seg sum áhugafelag ella
fakfelag, so heldur bólkurinn, at tað eiga tey sjálvi at finna útav.
Eitt ynski um at tey aktiveraðu skulu hava verkfals- og sam-
ráðingarrætt eigur at spretta úr teimum aktiveraðu sjálvum.
Annars er bólkurinn eitt sindur í iva um tað er teimum gagnligt
at gerast eitt alternativ til fakfeløgini, tí gerast tey tað, man
hugur fakfelaganna til at stuðla teimum heldur minka enn tað
øvugta.

Tó man tað vera viðkomandi hjá bólkinum at hugsa um
rættindi, ið eru beinleiðis tengd at aktiveringini. Og her verður
m.a. hugsað um upplýsingarrættindi. At tey kenna møguleikar
og treytir í samband við, at tey fáa eitt tilboð, sum tey antin
siga ja ella nei til. Og henda upplýsingarskylda liggur uttan iva
hjá málsviðgerðanum. Her verður hugsað um avleiðingar,
fyrirminir, vansar, kærsmøguleikar o.s.fr.

Talan kann eisini verða um, hvørjir smøguleikarnir eru og
hvørjar treytirnar eru ta tíðina, tey ikki eru aktiveraði.

Í samband við aktiveringina eigur kanska eisini at verða
hugsað um ávísir bólkar eru betur ella verri fyri enn aðrir.

Virkisættlan

Bólkurin hevur tó ikki bert viðgjørt skyldur teirra aktiveraðu. Skipanin fer sjálvsagt eisini at hava sínar skyldur móttvegis tí aktiveraða, og tað vil siga, at tey, sum umboða skipanina skulu røkja hesar skyldur.

Ein av hesum skyldunum er, at ein virkisættlan verður gjørd saman við hvørjum einstakum, ið kemur inn í aktiverings-skipanina. Og skal tann virkisættlanin lýsa støðuna hjá viðkomandi. Hvat viðkomandi hevur hug og møguleikar til. Regluliga hvussu aktiveringin gongur, og um viðkomandi broytingar koma fyri í aktiverings- ella øðrum viðurskiftum hjá viðkomandi. Virkisættlanin eigur at verða endurskoðað hvønn 6. mánaða. Virkisættlanin eigur at verða gjørd saman við einum málsviðgerða hjá Almannastovuni.

Eins og fólk eru ymisk, so fara virkisættlaninar at verða ymiskar hjá teimum einstøku, ið verða aktiverað. Hjá teimum, sum eru ávegis og vita greitt hvat tey vilja og gera tað, tey skulu, har fevnir virkisættlanin ikki um nógvar linjur. Men hjá teimum, sum ikki eru ávegis og als ikki vita hvat tey vilja og ikki gera tað, tey skulu, hjá teimum fer virkisættlanin at verða nakað drúgvari at lesa.

Tað er ikki fyri at økja um skrivstovuveldið og fyri at geva málsviðgerðum fleiri arbeidssuppgávur, at bólkurin mælir til hetta við virkisættlanunum. Tað er einfalt fyri at tryggja tí einstaka eina meira viðkomandi og kvalifiseraða málsviðgerð, sum kann koma viðkomandi til góðar, um annað enn aktiveringstilboð skuldi verið aktuelt. Ein kvalifiserað virkisættlan kann gera tað lættari hjá øðrum málsviðgerðum at koma inn í myndina.

Hvussu skjótt, hvussu leingi og tímatal

Í tráð við tað, at bólkurin heldur, at eitt tað mest hóttandi fyri støðuna hjá einum arbeiðsleysum er, at viðkomandi gongur fyri einki, so mælir bólkurin til, at **fólk, sum søkja um forsorgarhjálp vegna arbeiðsloysi, eiga at fáa eitt tilboð um aktivering í seinasta lagi 3 mánaðar eftir umsóknardagin.**

Í samband við fyrireikingararbeiðið hevur bólkurin verið í DK og kunnað seg um aktiveringsskipanir har. Vitjað varð í fleiri kommunum, og á hvørjum stað fingur vit at vita, at fólk, sum fingur stuðul vegna arbeiðsloysi, rættiliga skjótt komu soleiðis fyri, at tey ikki komu burturúr aftur støðuni við egnari hjálp. Og sagt varð, at fyri tey flestu varð hetta galdandi longu aftaná **fýra mánaðir**. Enntá helt onkur, at tað hendi, áðrenn fýra mánaðir vóru farnir.

Ein viðkomandi spurningur hevði so verið, hví bíða triggjar mánaðir við at aktivera fólk, tá tað gongur so skjótt niður á bakka við teimum flestu. Til tað er at siga, at tað helst er skilabest at siga triggjar mánaðir fyrstu tíðina, tá er skipanin nýggj og uttan royndir og fast arbeiðslag. Royndir aðrastaðni frá siga eisini, at tað loysir seg oftast at bíða eina tíð við at aktivera. Verður tað gjørt beinanvegin, so eru tað ofta tey mest aktivu og villigu, tú fært aktiverað fyrst, og tað eru ofta tey somu, sum eru stytst inni í skipanini. Royndirnar vísa, at tá bíðitíðin er triggjar mánaðir, so eru tað mong av teimum aktivu og villigu, sum ongantíð koma inn í skipanina, tí tey tá longu hava funnið okkurt at gera við egnari hjálp. Men sambært tað vit hava skrivað omanfyri, og tað royndir aðrastaðni vísa, so er ikki ráðiligt at bíða meira enn teir triggjar mánaðirnar við aktiveringini.

Undantak

Bólkurin fer tó at mæla til eitt undan tak í hesum sambandi, og tað er viðvíkjandi teimum, sum gerast liðug við skúlan í juni mánaða(sum studentar ella á annan hátt) og fara út í arbeiðsloysi. Søkja hesi forsorgarhjálp vegna arbeiðsloysi, eiga tey at fáa aktiveringstilboð beinanvegin. Royndir aðrastaðni vísa, at nógv ung í hesi støðu søkja forsorgarhjálpina tann dagin, skúlin er liðugur, og skulu tey so bíða triggjar mánaðir við at verða aktiverað, ja, so rindar forsorgarlógin feriu teirra í juli og august.

6 mánaðar skeið

Spurningurinn viðvíkjandi hvussu long aktiveringsskeiðini eiga at vera hevur somuleiðis verið nógv umrøddur í bólkinum. Um orka og tilfeingi annars loyva tað, so er best, um fólk verða aktiverað 11 mánaðar um árið. Men ivi hevur valdað í bólkinum um fyritleyktir eru fyri so longum aktiveringsskeiðum. Bólkurin fer tí at mæla til, at **byrjað verður við 6 mánaðir aktiveringsskeiðum, og at millumbilið millum skeiðini eisini verður 6 mánaðir.** Frávik kann verða gjørt soleiðis, at aktiveringsskeið eru longri enn seks mánaðir, um hetta er til fyrimuns fyri tann aktiveraða og samstarvið partanna millum. Hetta hevur so við sær, at ein helvt av teimum, sum skulu aktiverast, vera ígongd í senn. Um royndirnar fyrsta árið vísa, at peningurin røkkur til longri aktiveringsskeið, og um møguligt verður at finna nógv viðkomandi tilboð, so eigur aktiveringsskeiðið at verða longt. Bólkurin fer tó at mæla til, at **málsviðgerðarnir fara at hava regluligt samband við tey arbeiðsleysu tíðarbilini, tey ikki eru aktiverað.**

25 tímar um vikuna

Viðvíkjandi tímatalinum tey aktiveraðu skulu vera ígongd hvørja viku mælir bólkurin til, at **hetta verður ásett til 25 tímar.** Í eftirmetingini aftaná fyrsta árið eigur so eisini hesin spurningur at verða viðgjørdur.

Við 25 tímum er hóskandi frítíð til at leita eftir øðrum arbeiði. Vandin er minni fyri at tey aktiveraðu taka arbeiði frá teimum, ið eru í vinnu.

Almenn- og privati arbeids- marknaðurin

Bólkurin hevur eisini viðgjørt spurningin, um aktiveringin skuldi verða rættað mest móti privata- ella almenna arbeidsmarknaðinum. Tá tað velst um at finna arbeidsuppgávur, heldur bólkurin tað ikki hava so stóran týdning, annaðhvørt tær eru á tí eina ella hinum arbeidsmarknaðinum. Tað er soleiðis, at nakrar uppgávur eru á báðum síðum, meðan privati arbeidsmarknaðurin hevur nakrar arbeidsuppgávur, sum hin ikki hevur og øvugt.

Men tá tað snýr seg um at kvalifisera og annars brynja fólk til at átaka sær arbeiði, heldur bólkurin, at vit tá eiga at snúgva okkum meira mótvegis tí privata. Ikki tí, bólkurin er fult greiðir yvir, at báðir marknaðirnir eru mettaðir. Men tað man altíð vera meira mennandi og samfelagsgagnligt, at privati arbeidsmarknaðurin hevur arbeidsmegi til at taka, um tørvurin skuldi blivið størri av eini ella aðrari orsök. Tað hjálpir lítið, um gongd kemur á aftur byggingina og ídnaðin, um vit tá standa við 250 sosial- og sunnheitshjálparum.

Tað man eisini vera lítið vunnið við at kvalifisera fólk úr einum almennum kassa í annan.

Annað er tá fólk í aktiveringini koma at arbeiða á einum arbeidsplássi. Tá er umráðandi at fáa trygd fyri, at ikki almennir stjórar ella privatir arbeidsgevarar gera sær dalt av teimum aktiveraðu við at fáa játtanir at røkka ella spara lønarútreiðslur. Tá tey aktiveraðu koma út á arbeidsmarknaðin eigur greitt at verða avtalað endamálið við júst teirri aktiveringini. Kanska eigur hetta slagi av aktivering at minna um gongdina í ávísum endurbúgvingarmálum. Ein almennur stjóri ella privatur arbeidsgevari kann fáa arbeidsleys at arbeiða hjá sær í nakrar mánaðir, um partarnir framman undan hava avtalað, at tann arbeidsleysi møguliga kann fáa lærupláss hjá viðkomandi arbeidsgevara. Soleiðis kunnu arbeidsroyndir eisini verða avtalaðar. Men tað er sum sagt av størsta týdningi, at vissa fæst fyri, at arbeidsgevarar - almennir sum privatir - ikki fáa møguleikan bert at vera við til egnan fyrimun.

Bólkurin heldur, at tá einstøk verða aktiverað úti á arbeidsmarknaðinum, og møgulig avtala er gjord millum aktiverings-skipanina og arbeidsgevaran, eigur tiltakið at verða endurskoðað eftir 4-6 vikum. Slík endurskoðan kann verða gjord við at arbeidsleiðari vendir sær til arbeidsplássið og kunnar seg um støðuna.

Umsitingarliga skipanin

Bólkurin heldur, at tað er neyðugt at gera eitt ella annað slag av sjálvstøðugari aktiveringsskipan, sum verður skipað bæði sentralt og úti í økjum. Bólkurin heldur tó, at tað er umráðandi, at skipanin verður so lítil, sum til ber, og heldur tí, at tað er umráðandi at finna út av, hvussu nýtsla best verður gjørd av verandi orku. T.d. hjá tí almenna, kommununum og fakfeløg-unum, og hvussu nýtlan av somu orku best kann verða samskipað í mun til aktiveringsarbeiðið. Og eigur hesin hugburður at vera galdandi, bæði tá tað snýr seg um at skipa sentralt og úti í økjum.

Bólkurin heldur, at sentrala skipanin av aktiveringini eigur at verða knýtt at Almennastovuni. Tað er hon, sum umsitur forsorgarlógina, og eigur aktiveringin av somu lóg at vera ein sjálvsøgd uppgáva hjá Almennastovuni. Har arbeiða nóg flestu fakkfólkini, ið eru knýtt at hesi lógarumsiting, og so er Almennastovan eisini skipað í deildir kring landið. Harafturat eigur Almennastovan at hava neyvt innlit í alskins samfelagsviðurskifti og drúgvar royndir frá samstarvi við so at siga allar partar í samfelagnum. Øllum hesum eigur ein aktiveringsskipan at fáa sín ágóða av.

Samskipari

Bólkurin heldur, tað er neyðugt at seta eitt fólk í starv til at samskipa alt aktiveringsarbeiðið, og hósandi kann viðkomandi verða nevndur **Samskipari**. Samskiparin kann t.d. hava sæti á høvuðsdeildini hjá Almennastovuni í Havn. Bólkurin leggur seg ikki út í, hvussu og hvar samskiparin verður settur í mun til bygnaðin á stovninum, men leggur tó dent á, at viðkomandi skal hava ábyrgdina av aktiveringsskipanini og virka í tøttum samstarvi við bæði Forsorgardeildina og Endurbúgvingina.

Samskiparin kemur at hava nóg samskifti við aktiveringsmiðdeplarnar kring landið, og tað merkir helst fitt av ferðing kring oyggjarnar.

Setast so skjótt til ber

Hóast aktiveringin ikki fer í gongd beinanvegin, so heldur bólkurin tað vera ráðiligt, at samskiparin verður settur í starv so skjótt til ber, tí stórt fyrireikingararbeiði er neyðugt, um skipanin bert so dánt skal virka væl frá byrjan.

Samstarva við ALS og UV

Í tráð við hugsanina um, at verandi orka og møguleikar eiga at verða nýttir í mestan mun í samband við aktiveringina, fer bólkurin at mæla til, at aktiveringsskipanin samstarvar neyvt saman við ALS og UV (Upplýsingarfelagsskap Verkamanna).

ALS er somuleiðis skipan fyri tey arbeiðsleysu og áttu, alt annað líka, at havt somu aktiveringsáhugamál, og bólkurin er ikki í iva um, at hesar báðar skipaninar kunnu geva hvørjari aðrari nógv í tøttum samstarvi.

UV er stovnaður við tí endamáli at økja um møguleikarnar hjá limunum at fáa upplýsing og útbúgving. Og bólkurin heldur, at tann parturin av aktiveringini, sum snýr seg um útbúgving eigur at verða framdur saman við UV í tann mun, tað ber til. Flestu teirra, ið verða aktiverað hava antin verið, eru ella koma at verða limir í verkamannafeløgnum. Tí man vera talan um felags áhugamál millum UV og aktiverings-skipanina

Sjey miðdeplar

Bólkurin heldur, at aktiveringin kring landið eigur at verða skipað í økjum, og at aktiveringin í hvørjum av hesum økjum skal stýrast frá einum aktiveringsmiðdepli. Tó heldur bólkurin, at hesir miðdeplar eiga at veita borgarunum aðrar tænar enn tær, vit tvinna saman við aktiveringini (meira um hetta seinni).

Almannastovan hevur fyra deildir uttan fyri Havnina, og heldur bólkurin, at hvør teirra eigur at hýsa ein av nevndu aktiveringsmiðdeplum. Í teimum økjum, har eingin útteild er, verður onnur hólisloysn funnin. Kommunuskrivstovur, fak-felagshús ella okkurt heilt triðja.

Á einum slíkum depli er neyðugt við starvsfólki:

1. sum avgreiða skrivstovuarbeiðið
2. sum avgreiða málsviðgerðina
3. sum hava ábyrgdina av sjálvum aktiveringsarbeiðinum
 - ad.1: Bólkurin skýtur upp, at kommunurnar í økinum (kanska saman við fakfeløgum - hjá bæði arbeiðstakarum og arbeiðsgevarum) kasta saman um at gjalda skrivstovu-tímarnar, ein aktiveringsmiðdepil hevur tørv á.
 - ad.2: Bólkurin skýtur upp, at Almannastovan syrgir fyri, at málsviðgerði er á aktiveringsmiðdeplinum eitt hóskandi tímatal hvørja viku.
 - ad.3: Bólkurin heldur, at í minsta lagi ein aktiverings-leiðari eigur at verða settur í starv við hvønn aktiveringsmiðdepil. Tørvurin avger hvussu stórt tímatal eitt slíkt starv eigur at fevna um. Útreiðslurnar í hesum sambandi rindar skipanin.

Aktiveringsleiðarin skal hava ábyrgdina av øllum tí praktiska í samband við aktiveringina í økinum. Týðandi partur av arbeiði leiðarans er at fáa nágreiniligt yvirlit yvir allar aktiverings-møguleikar í økinum, og best er um hesir verða savnaðir í aktiveringsskráir, ið eru lættar at fata og lesa.

Alt fer fram í økinum

Tað er hugsan bóllsins, at alt umsitingarlíga arbeiði viðvíkjandi aktiveringini skal fara fram úti í økinum.

Umsøkjarin verður vístur til aktiveringsmiðdepilin í sínum øki, og verður har kunnaður av málsviðgera um møguleikar og treytir. Og er áhugi fyri at vera við í aktiveringini verður farið ígjøgnum aktiveringsskránnar. Tá so umsøkjarin hevur valt, kemur aktiveringsleiðarin inn í myndina, og aktiverings-skeiðið hjá viðkomandi umsøkjara er byrjað. Hava tilboðini ikki áhuga, má skipanin antin syrgja fyri, at umsøkjarin fær onnur tilboð, ella syrgja fyri, at umsøkjarin verður visiteraður víðari á rætta stað í almennu skipanini. Í brotinum viðvíkjandi **virkisætlanum** hava vit lýst viðurskiftini viðvíkjandi uppfylging og endurskoðan av støðu teirra aktiveraðu.

Annað enn bert aktivering

Tað er hugsan bóllsins, at aktiveringsmiðdeplarnir kunnu fevna um annað virksema enn bert aktivering. Hann kann gerast eitt slag av **upplýsarmiðdepli** fyri tey ungu. Og heldur bóllkurin at felagsskapir sum LFÚ, AFS, ÍSF, Máf, FUTT og Nordjobb, kunnu fáa innivist við t.d. upplýsandi tilfari í tílíkum miðdeplum.

Aktiveringsráð

Í hvørjum aktiveringsøki eigur eitt aktiveringsráð at verða valt. Bóllkurin skýtur upp, at ráðið skal telja seks limir valdir soleiðis:

2 umboða kommunurnar í økinum

1 umboðar arbeiðsgevararnar

1 umboðar arbeiðstakararnar

1 umboðar landsstýrið

og sætti limurin er altíð aktiveringsleiðarin í økinum, sum eisini verður formaður.

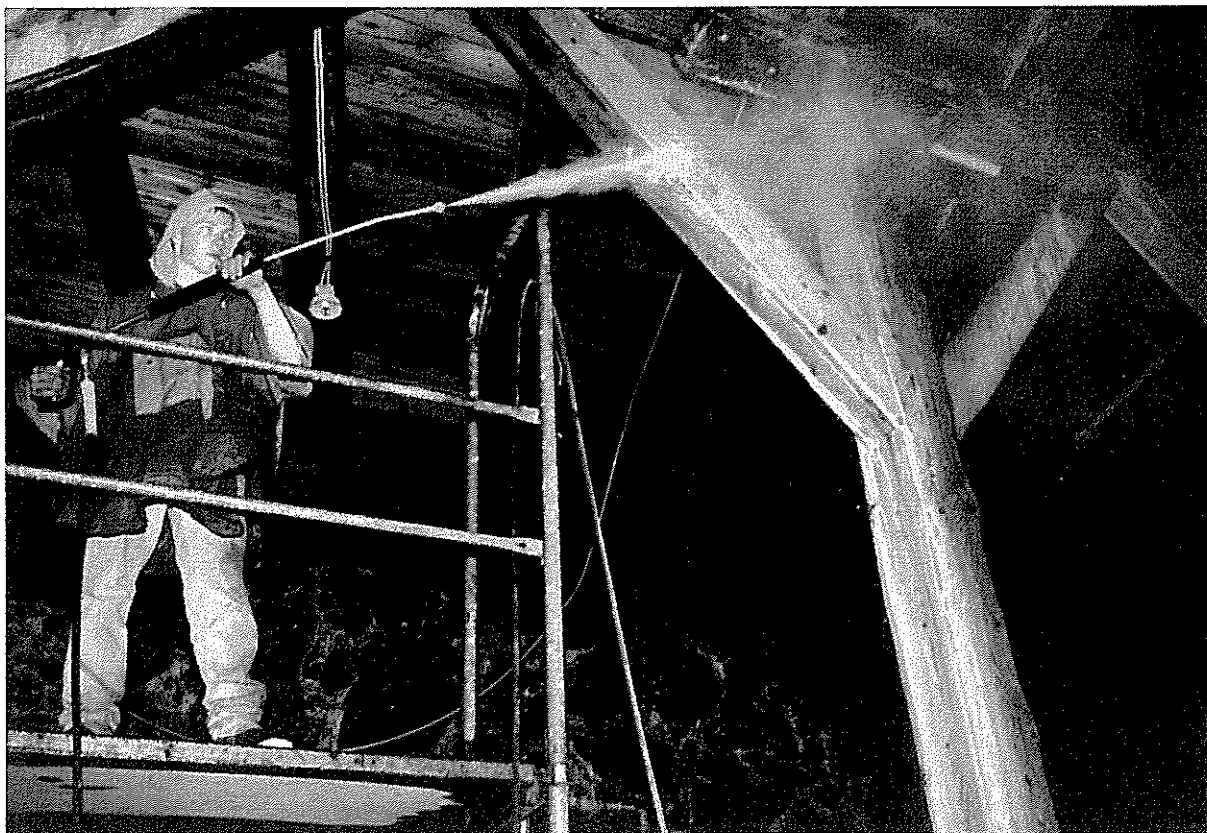
Ráðið skal hava avgerarrætt í øllum aktiveringsspurningum, sum viðvíkja økinum.

Einki aktiveringsvirksema verður sett í gongd, uttan so at antin serstakt ella generelt vælsignilsi fyriliggur frá ráðsins síðu. Og ráðið skal eisini taka sær av trætumálu og kærur, sum viðvíkja innihaldinum í sjálvari aktiveringini (trætumál og kærur í mun til sjálva forsorgarlógina skal Almannastovan taka sær av). Avgerðir ráðsins í trætumálum kunnu kærast til landsstýrið.

Um ráðið skal virka væl og sambært endamálinum er neyðugt, at tað er væl kunnað um gongdina í aktiveringini. Í egnum øki og í heila tikið. Ráðið skal tí hava frágreiðingar hesum viðvíkjandi á hvørjum ári. Aktiveringsleiðarnir hava ábyrgdina av hesum frágreiðingunum. Samskiparin hevur síðan ábyrgd av at gera eina ársfrágreiðing fyri samlaðu skipanina.

Uppfylging av akitverings- politikkinum

Hóast bólkurin helst vildi komið við einum meira fullfíggaðum uppskoti, hevur hann av ymsum orsøkum (sum eru nevndar í álitinum) valt at mæla til eina aktiveringsskipan, sum kann sigast at vera ein fyribilsskipan á mangar mátar. M.a. tí heldur bólkurin tað vera sera umráðandi, at tað verður gjørd ein neyv uppfylging av øllum tí, sum fer fram í samband við aktiveringsarbeiðið. Soleiðis, at tað fer at bera til at gera kvalifiseraðar metingar av støðuni t.d. aftaná fyrstu 6 ella 9 ella 12 mánaðarnar. Um skipanin í heila tikið virkar, um tey arbeiðsleysu fáa nakað gagn burtúrur henni, um ráðiligt er at víðka skipanina, og um tað er ráð til tess. Um tilboðini eru góð nokk o.s.fr. Bólkurin heldur tað vera umráðandi at ein slík uppfylging og eftirmeting verður gjørd av fólki, sum ikki hava dagligu ábyrgdina av skipanini. Bólkurin mælir tí til, at **tá álitid er innlatið og góðtikið, og tá aktiveringsskipanin er farin at virka, so verður núverandi arbeiðsbólkurin at halda fram sum Eftirmetingar- og tilmælisbólkur.**

Orðaskifti

Tað er vón bólsins, at tilfarið, bólkurin við hesum letur úr hondum, fer at birta undir eitt breitt og sakligt orðaskifti um støðu teirra arbeiðsleysu. Um støðuna hjá tí einstaka arbeiðsleysa, familjuni og umhvørvinum sum so.

Bólkurin heldur, at neyðugt er við einum tilíkum orðaskifti, um vit eina ferð skulu megna at geva arbeiðsleysum viðkomandi og mennandi tilboð.

Politikarar, fakfólk, fakfelagsfólk og onnur eiga at vera við í hesum orðaskifti. Og bólsins vón er, at tað fer at bera so nógvum sum til ber høvi til at seta seg inn í tilfarið.

Fíggjarviðurskiftini

Bólkurin heldur, at tað fer at bera til at skipa aktiveringina soleiðis, at hon ikki kemur at kosta landskassanum meira enn játtanina til forsorgarhjálp vegna arbeiðsloysi pluss peningin, sum er játtaður á konto **tiltøk fyri ung** (sum er 8 milliónir krónur fyri 1996).

Peningurin játtaður til forsorgarhjálp verður brúktur til endamálið. Peningurin játtaður til tiltøk fyri ung heldur bólkurin eigur at verða nýttur til:

- umsiting av aktiveringsskipanini
- arbeiðsformenn (ella -leiðarar)
- samsýning til tey aktiveraðu, sum ikki hava rætt til forsorgarhjálp
- ymsar útreiðslur í samband við verkætlanir

Bólkurin heldur, at kommunurnar sum mest eiga at bera kostnaðin av tilfari, sum verður nýtt í samband við aktiveringina. Tó eiga kommunurnar ikki at gjalda hendan partin í teimum førum, tá onnur enn kommunan fær ágóðan av aktiveringini. T.d. privatpersónar.

Sparingar

Bólkurin heldur tó, at ein aktiveringsskipan kann gerast bíligari enn tað, hon omanfyri er mett at kosta í mesta lagi. Tá aktiveringsskipanin er farin at virka, verða møguleikar fyri at spara á konto fyri forsorgarhjálp. Sparingar verða møguligar í samband við:

- at fólk ikki taka av aktiveringstilboðinum. Antin tí tey ikki hava hug at taka við tí, ella tí tey møguliga takast við annað (t.d. svart arbeiði).
- tí tey møta ov illa upp í samband við aktiveringina
- tí aktiveringstilboðini provokera fólk út úr skipanini

Tað ber tó ikki bólkinum til at seta tøl á kostnað og sparingar í hesum sambandi, tí vit ikki kenna tølini.

Hagtøl

Eitt tað fyrsta ein hevur hug at fáa greiði á, tá ein skal gera uppskot um aktivering av teimum, sum fáa forsorgarhjálp vegna arbeiðsloysi, er hvussu nógv fólk talan er um. Og bólkurin vendi sær eisini beinanvegin til Almennastovuna við ynskjum um at fáa til vega viðkomandi hagtøl. Men hagani fekk bólkurin tey skelkandi boðini, at EDV kervið á Almennastovuni ikki var ført fyri at útvega okkum nøktandi hagtøltilfar.

Vantandi hagtøltilfarið hevur darvað arbeiðinum rættiliga nógv, tí tað ofta ikki hevur borið til at tosa ítøkiligt um viðkomandi viðurskifti. Um hagtøltilfarið hevið verið tøkt frá fyrsta degi, so hevði grundarlagið undir álitisarbeiðinum verið munandi betur, og so hevði úrslitið helst eisini verið tað.

Afturat tí hevur tað eisini verið óheppið, at bólkurin ikki hevur kunnað upplýst kommunum, fakfeløgum og onnur fundast hevur verið við, hvussu nógv fólk talan hevur verið um.

Bólkurin hevur annars havt ynski um at fáa hagtøltilfar um fólk, sum fáa forsorgarhjálp vegna arbeiðsloysi, tá tað velst um:

- aldur
- geografiskt uppbýti
- kynsbýti
- hvussu nógv fáa bæði frá ALS og Almennastovuni

Bólkurin kennir tað ikki sum sín rætt at tala at óhóskandi og óhepnum viðurskiftum í umsitingini, men fer tó at loyva sær at koma við eini áheitan á viðkomandi myndugleikar um at fáa slíkt sum útvegan av nøktandi hagtøltilfari í rættlag.

Hagtøltilfar vit hava fingið frá Almennastovuni sigur, at tilsamans 464 persónar finga eitt ella annað slag av forsorgarhjálp vegna arbeiðsloysi útgaldið í oktober 1995. Tilfarið sigur einki um hvar fólkinum búgva, kyn ella aldur. Í tilfarinum er skilað millum vanligar veitingar og ungveitingar, men er hesin skilnaður heldur ikki álítandi, tí aðrar orsøkir kunnu vera til støddina av veitingini enn aldurin. Hagtøltilfarið sigur tí heldur einki um aldurin.

Afturat koma so tey, sum detta burtúr ALS í hesum døgum. Nógv teirra hava søkt ella fara at søkja um forsorgarhjálp vegna arbeiðsloysi, men enn er ov tíðliga at siga nágreiniliga hvørjar avleiðingar, tað fer at fáa fyr Almennastovuna, at so nógv detta burtúr ALS.

Bólkurin er tí sum sagt í teirri støðu, at hann er ikki førur fyri at koma við hvørki nágreiniligum tølum ella ábendingum.

Hvørjir aktiveringsmøguleikar eru

Bólkurin er av teirri áskoðan, at tað ikki hevði verið rætt, um bólkurin royndi at koma við einari nágreiniligari lýsing av aktiveringsmøguleikunum kring landið. Har farið verður í smálutir viðvíkjandi avtalum og ætlanum. Heldur eigur bólkurin at koma við uppskotum og ávísingum á økir, har viðkomandi aktiveringsuppgávur finnast. Stóra og krevjandi arbeiði viðvíkjandi aktiveringsuppgávunum verður at finna tær og gera avtalur við fakfeløg, arbeiðsgevarar, fakkólk og felagsskapir. Tað verður at leggja ætlanir fyri og seta upp verkætlanir, og tað verður at tilevna tilfar, sum skal lýsa teir ymsu aktiveringsmøguleikarnar fyri teimum, sum skulu gera nýtslu av teimum.

Bólkurin heldur, at hetta verða arbeiðsuppgávur hjá eina komandi aktiveringsskipan, og at tað neyvan hevur nakra sum helst meining, at bólkurin ger helvtina ella ein part av hesum arbeiði. Bólkurin roknar eisini við, at aktiveringin helst fer at verða ymisk í teimum ymsu økjum.

Tí hevur bólkurin valt ístaðin at gera nakrar generellar metingar um, hvussu aktiveringin kann fara fram og innan hvørji arbeiðsøki.

Niðan fyri nevna vit nøkur av teimum økjum, har aktiveringsuppgávur móguliga eru:

Eldraøkið

Tey eldru verða støðugt ein størri partur av samlaða fólkatalinum, og tørvurin hjá hesum fyri at fáa hjálp av ymiskum slagi veksur tí eisini. Heimahjálpin, heimasjúkrasystrar, vitjunarvinir o.o. royna at nøkta henda tørv sum best, men vísa royndirnar, at enn er stórir partur av tørvi teirra eldru ónøktadur. Heimahjálpin og sjúkrasystrar hava sínar lógarfestu avmarkingar umframt teir fíggarligu, og eru tað tí hópin av hjálparuppgávum, sum arbeiðsleys kunnu gera, uttan at hetta fer at elva til marknastríð millum fakfeløgin og aktiveringsskipanina.

Um aktiveringsskipanin fer inn á hetta økið, so má arbeiðast við skili. Í tøttum samstarvi við m.a. álitisfólkini hjá heimahjálpunum og við einum greiðum hugburði um, at varnast vandan og fyribygja, at tey arbeiðsleysu ikki koma inn á arbeiðsøkið hjá t.d. heimahjálpunum,

Endamálið við at tey arbeiðsleysu verða aktiverað á heimahjálparaøkinum skal vera, at tey arbeiðsleysu verða aktiverað og at tey eldru fáa eina tiltrongda hjálp. Endamálið skal **ikki** vera at taka uppgávur frá teimum, sum eru í vinnu.

Aktiveringsuppgávur innan heimahjálparaøkið kunnu vera:

- høvuðsreingering

- smáarbeiði uttan fyri
- dagligt undirhald, so sum prát, lesa bløðini saman við teimum
- gera størri innkeyp fyri tey ella saman við teimum
- ganga túrar
- sita inn hjá teimum, ið eru illa fyri, soleiðis at hjúnarfelagin kann sleppa út á bingo e.o.t.

Bólkurin heldur, at møguleikar skuldu verið fyri at aktivera nógv arbeiðsleys innan eldraðkið.

Dagstovnar, ellisheim og eldrasambýli

Nøkur teirra, sum hava arbeitt undir skipanini Ung í Arbeiði hava havt starv á onkrum slagi av dagstovni (barnaansing-arstovni), ellisheimi ella eldrasambýli. Tað er eisini ætlan bólkisins, at nøkur teirra, sum koma undir aktiveringsskipanina, skulu starvast á slíkum stovnum.

Eisini á hesum øki er umráðandi, at aktiveringsarbeiði verður gjørt í neyvum samstarvi við fakfeløg og fakkólk.

Um bæði tey aktiveraðu og stovnarnir skulu fáa nakað munagott burturúr aktiveringini er av týðningi, at tann aktiveraði megnar arbeiðsuppgávuna. Við atliti til m.a. hetta eigur at verða væl fylgt við hvørjari einstakari aktivering á hesum økinum. Verður tað hildið, at tann aktiveraði og arbeiðsuppgávurnar ikki hóska saman av eini ella fleiri orsøkum, so eigur tann aktiveraði at fáa annað tilboð og annar at koma í hansara stað.

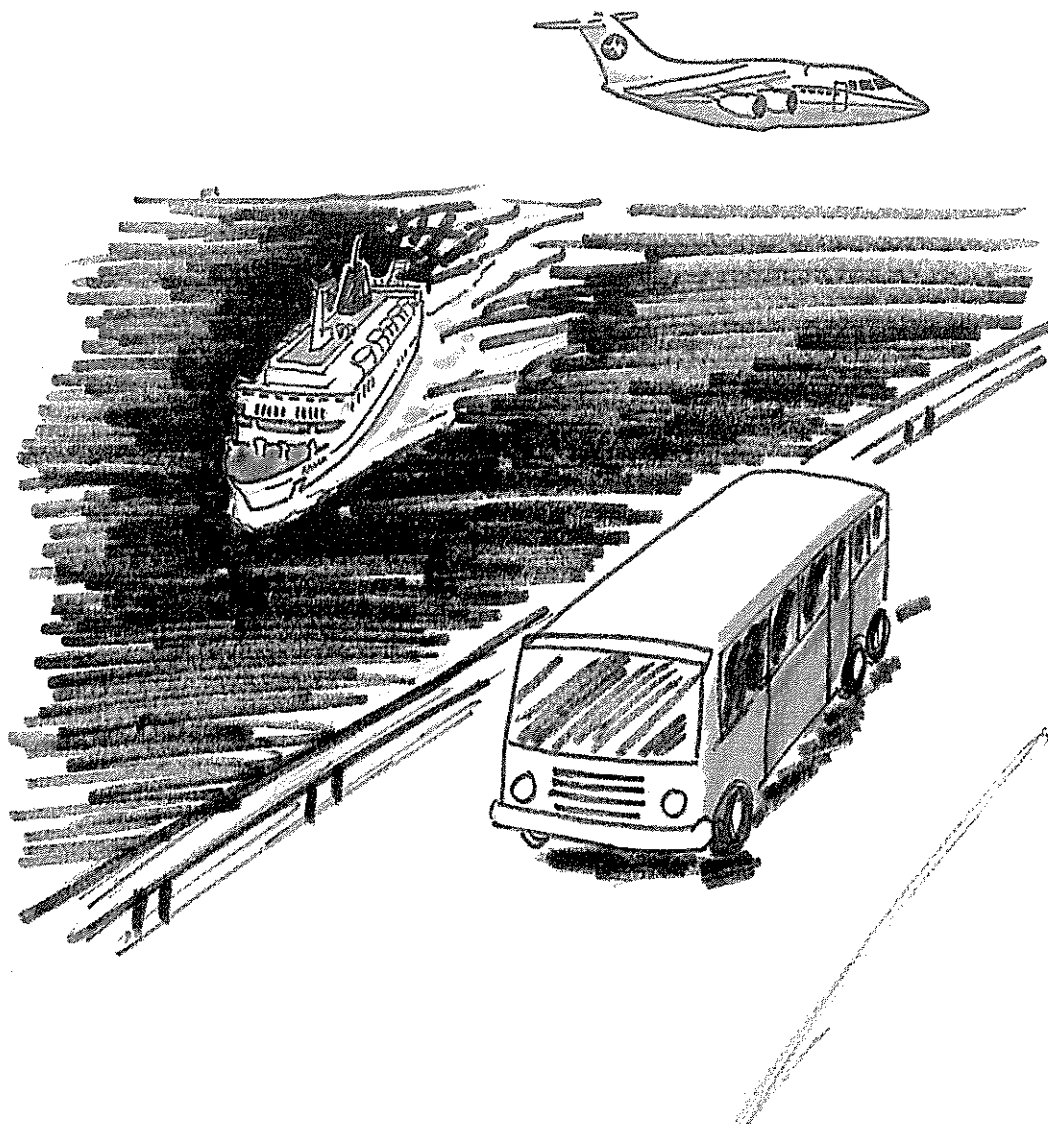
Ferðavinnan

Ferðavinnan er eisini øki, har nógvir og fjáttattaðir aktiveringsmøguleikar eru. Tað ber til at skipa aktiveringina á hesum øki í samstarvi við Ferðaráð Føroya og lokalu ferðavinnufeløgin kring landið.

Sjálvt Ferðaráðið verður m.a. við í aktiveringsarbeiðinum á tann hátt, at tað gevur øllum, ið verða aktiverað innan ferðavinnuna, tilboð um eitt stutt ferðavinnuskeið.

Ferðafólkakanningar (teljingar)

Møguleikar eru eisini fyri, at ein komandi aktiveringsskipan kann samstarva við Ferðaráðnum á øðrum økjum. Sum t.d. í samband við innsavnan av hagtølum, so sum ferðafólkakanningar. Tað hevur higartil verið trupult hjá Ferðaráðnum at fáa neyv og álítandi tøl viðvíkjandi ferðafólkum, sum koma til landið. Hesi koma antin sjóvegis ella við flogfari. T.v.s. at teljingin eigur at fara fram á Farðstøðini ella á Flogvøllinum. Á Farðstøðini so at siga bert um summarið, meðan tað helst er neyðugt alt árið á Flogvøllinum. Ferðaráðið heldur at hendan uppgávan krevur tvey fólk í senn á hvørjum stað.

Hagagøturnar (varðarnir)

Ferðafólk, sum koma til Føroya, vilja flestu sleppa at ganga úti í náttúruni trygg og óttaleys. Ein treyt fyri hesum er, at tað finnst farvegir. Og Ferðaráðið er farið undir at endurbyggja hesar farvegirnar, sum hava verið frá gamlari tíð, men sum nógva staðni hava ligið í órøkt seinastu 50 árin ella meira. Talan er um hagagøturnar og varðarnar. Mál ferðaráðsins er at geva ferðafólkunum møguleikar fyri slíkum túrum kring alt landið, men enn eru nógvir varðar eftir at byggja upp aftur, og nógvar gøtur at gera. Og heldur ráðið, at tað kundi verið ein uppløgd aktiveringsuppgáva, sum bleiv sett í verk í samráði millum lokalu ferðavinnufeløgini og eina komandi aktiveringsskipan.

Tað eru tvey høvuðsendamál við at gøtur og varðar eru í lagi. Tey koma vegin fram, og so ganga tey ikki og tvassa, har tey einki hava at gera.

Ferðaráðið hevur sett sær fyri, at gera faldarar, sum lýsa tær ymsu hagagøturnar, har upplýsingar av landafrøðiligum og

søguligum slagi finnast. Um endamálið við faldarunum skal røkkast, so er neyðugt at gøtur og varðar verða gjørd.

Fornminnisøvn, kirkjur o.a.

Kring landið er nokk so fitt av forminissøvnum (bygðasøvnum), sum ferðafólk hava stóran áhuga fyri at vitja. Men ein trupulleiki er, at hesi støð er stongd mestu tíðina, og ferðafólkini kunnu bert síggja húsini uttan og kaga inn gjøgnum vindeyguni. Fornminnisfeløgini hava ikki pening at gjalda fólk fyri at sita sum vaktir og kanska eisini greiða frá tí ymiska, ferðafólkini síggja.

Sama ger seg galdandi við t.d. kirkjum. Christianskirkjan í Klaksvík hevur verið nógv vitjað av ferðafólki, men hevur kirkjuráðið boðað frá, at ikki ber til at hava kirkjuna opna fyri ferðafólki longur, tí heldur ikki har er peningur tøkur at samsýna fólk við.

Vit hava nógv áhugavert at vísa okkara ferðafólkum, men spell er tað, at tey ikki fáa høvi til at síggja alt hetta.

Ferðaráðið heldur, at talan helst er um eini 15 tílk støð kring landið, og tørvurin at hava tey opin stóran part av døgnum er nógv størstur um summarið.

Kunningarstovur

Eingin ferðavinna uttan kunningarstovur, og finnast í lötuni 5 slíkar kring landið. Høvuðsendamálið hjá kunningarstovunum er at kunna ferðafólkið um stutt sagt alt. Lokalu ferðavinnafeløgini eru ikki væl fyri peningaliga, og er tað tí sjálvsagt tungt at reka kunningarstovurnar. Ferðaráðið heldur tí, at tað hevði verið ein kærkomin hjálp hjá ferðavinnufeløgnum, um kunningarstovurnar kundi fingið t.d. tvey fólk í part hvørt summar frá einari komandi aktiveringsskipan. Ætlanin er at hava sjei kunningarstovur í landinum

Og ivaleyst eru eisini aðrar aktiveringsuppgávur, ið kunnu verða tengdar at ferðavinnuni. Talan kann vera um at rudda í náttúruni. At landið verður meira fyrireikað til at taka ímóti ferðafólki, soleiðis at tænaustøðið hækkar samstundis sum náttúran verður vard so nógv til ber. Men her kemur tað aftur, at aktiveringin má og skal samstarvast við fakfeløgini eisini á hesum øki.

Við skipum

Føroyar eru framvegis ein fiski- og sjóvinnutjóð, og heldur bólkurin tí tað vera natúrligt, at ein partur av aktiveringini fer fram umborð á skipaflotanum. Á fiskiskipum, farmaskipum og vaktarskipum.

Í samband við at bólkurin hevur ferðast kring landið, hevur

ofta verið víst á henda møguleika. Tað hevur m.a. verið sagt, at tað er so torført at fáa ein líkinda kjans við skipi í dag, og um ein avtala fekst við skiparar/reiðarar um at vera við í aktiveringsarbeiðinum soleiðis, at í hvussu er tvey arbeiðsleys vóru umborð hvønn túrin. Tá høvdu tey aktiveraðu fingið høvi til at finna út av, um sjólívið var nakað fyri tey ella ikki. Eisini kundi onkur teirra fingið varandi starv umborð. Víst varð tó á, at munur er á, um tey aktiveraðu sleppa við ísfiskatúrur undir Føroyum, ella flakatúrur í Barentshavið. Túrarnir undir Føroyum eru ofta so ófantaliga baldrutir, at tey ungu heldur fáa eina ræðumynd av sjólvíninum enn eina rættiliga, og at ísfiskatúrarnir í flestu førum fara at geva teimum aktiveraðu andstygd fyri sjólvíninum heldur enn hug til tess. Mælt varð til, at aktiveringin umborð á fiskiskipum í mestan mun fór fram umborð á flakatrolarum, farmaskipum og vaktarskipum. Og hesum hevur bólkurin hug at taka undir við.

Skúlaskip

Í tráð við hugsanina um, at aktiveringstiltøkini helst skulu menna tey aktiveraðu, heldur bólkurin tað vera eitt gott hugskot, at mannað verða skúlaskip - bert við ungum upp til 21 ár - og skal hetta skip/ hesi skip arbeiða hjá Vaktar- og Bjargingartænastuni. Yvirmennirnir umborð skulu allir (øll) vera farnir um pensiónsaldur, og sum átaka sær hesa uppgávu meira av áhuga en fíggarligum orsøkum. Umborð skulu tey ungu so læra alt, sum ein rættur sjómaður eigur at duga. Tey ungu skulu vera umborð í tilsamans 9 mánaðir. Og eigur tíðin at telja við sum siglingstíð og eisini at økja um møguleikar teirra aktiveraðu at koma inn á t.d. skiparaskúla.

Tilboðið um at koma umborð á skúlaskipið kann vera ein partur av aktiveringstiltøkunum, men tað er eisini hugsandi, at hetta tilboð var fyri øll ung.

Bólkurin hevur ikki gjørt nakrar kanningar av, hvussu nógv eitt slíkt tiltak hevði kostað, ella um tað í heila tikið hevði borið til at seta í verk. Bólkurin fer tó at mæla til, at fólk, sum koma at arbeiða við aktiveringini, seta seg í samband við m.a. Vaktar- og Bjargingartænastuna hesum viðvíkjandi.

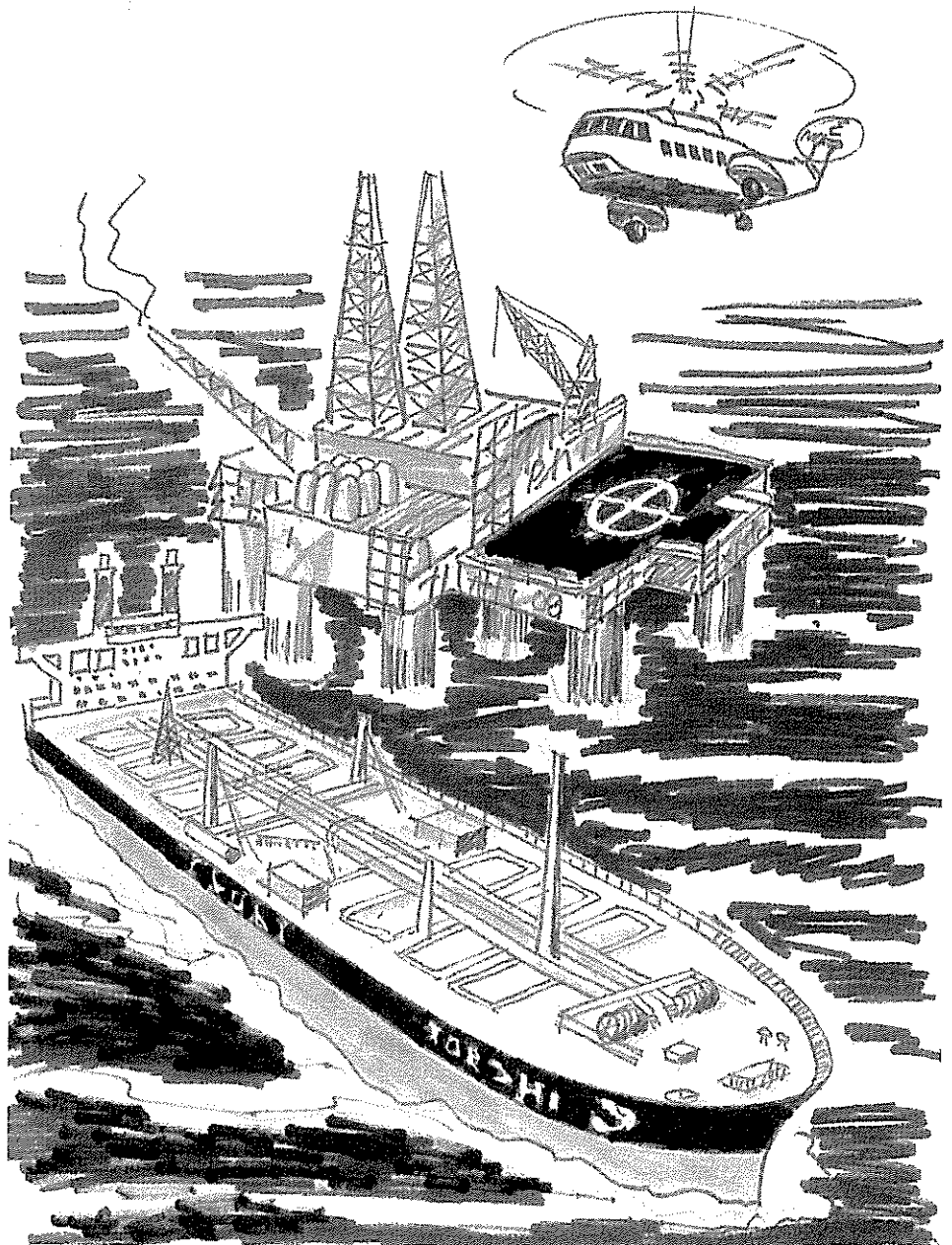
Avtala um lærlingar

Bólkurin hevur m.a. verið í samband við Føroya Handverksmeistarafelag, og úrslitið av hesum sambandi var eitt forvitnisligt uppskot um, at slóða ræsir fyri, at meistarar skulu tora betur at fáa sær lærlingar. Bólkurin hevur valt ikki at leggja uppskotið við men mælir einari komandi aktiveringsskipan til at taka upp samráðingar við Handverksmeistararnar hesum viðvíkjandi.

Vanlukkuætlan

Stórar og umfevnandi vanlukkur kunnu koma fyrri allastaðni, og tí eisini her á landi. Men enn er eingin ætlan lögð fyrri, hvat eigur at verða gjørt, um vanlukkan hendir. Arbeitt hevur verið við málinum, og liggur tað nú úti í Landsstýrinum. Tað er hugsan bólsins, at ein partur av aktiveringini av arbeiðsleysum kundi verið at læra tey ymist viðvíkjandi einari vanlukkuætlan. Á henda hátt høvdu tey lært nógv viðkomandi at nýta seinni og aðrastaðni, og á tann hátt koma eisini nógv fólk at kenna eina slíka vanlukkuætlan.

Bólkurin mælir tí til, at ein komandi aktiveringsskipan roynir at fáa landsstýrið at seta gongd á aftur málið viðvíkjandi einari vanlukkuætlan fyrri Føroyar. Nú vit møguliga fáa eina oljuvinnu og tað, ið harav stenst, verður tørvurin á vanlukkuætlanini ikki minni.

Landbúnaðurin

Innan landbúnaðarækið eru somuleiðis móguleikar fyri at finna nógvar spennandi aktiveringsuppgávur. M.a. í samband við at gingnar verða nýggjar leiðir innan hesa vinnugrein. Bøndir hava vent sær til bólkun við uppskotum um, at arbeiðsleys hjálpa teimum við at leggja lendi inn. Sum teir vísa á, so er tað kanska ikki heilt rættvíst, at bøndirnir skulu figgja grundarlagið, sum komandi ættarlið skulu virka á.

Verkætlanir

Bólkurin roknar við, at aktiveringstiltøkini - í hvussu so er fyrstu tíðina - verða nógv merktar av verkætlanum, sum aktiveringsleiðslan sjálv má seta í gongd. Bólkurin heldur tó, at tað skuldi kunna borið til at sett nakrar verkætlanir í verk, tí móguleikarnir eru ikki so fáir. M.a. tí ein verkætlan kann vera sett saman soleiðis, at uppgávnar eru av ymiskum slagi. Arbeiði, undirvísing og ítróttur (hjálagt er eitt uppskot, sum Ólavur W. Høgnesen eina ferð hevur gjørt fyri Tórshavnar Kommunu. Broytingarnar í reglunum um Ung í arbeiði gjørdur, at kommunan tá ikki hevði ráð til at seta uppskotið í verk).

Bólkurin mælir til, at geva einari komandi aktiveringsskipan rættiliga rúmar móguleikar, tá tað snýr seg um at seta verkætlanir í gongd. At bert hugflog og figgjarviðurskifti seta mørk. Tó er bólkurin av teirri áskoðan, at verkætlaninar, í so stóran mun til ber, innihalda menningarmóguleikar av ymiskum slagi fyri tann aktiveraða og evnir hansara.

Undirvísing

Í tráð við hugsanina um, at aktivering skal kvalifisera tann einstaka til at gerast betur førur fyri at bjóða seg fram á arbeiðsmarknaðinum og á útbúgvingarøkinum, heldur bólkurin tað vera sera viðkomandi, at stórir partur av aktiverings-tiltøkunum snýr seg um eitt ella annað slag av undirvísing.

Uttan at gerast eitt alternativ til verandi skúlaskipanir heldur bólkurin, at tað kann bera einari komandi aktiveringsskipan til at bjóða arbeiðsleysum undirvísing innan nógv ymisk øki. Skeið, sum vara dagar ella vikur. Skeið, har tú beinleiðis lærir at arbeiða, ella skeið, har tú verður kunnaður um grunnleggjandi vitan ella almenn viðurskifti. Skeið í ávísum fakum, so sum føroyskt, enskt, matematikk, edv o.a.t.

Móguleiki er sum er hjá teimum, sum fáa forsorgarhjálp, at fara á ymisk háskúlaskeið, sum vara upp til 5-6 mánaðar. Er orsøkin til forsorgarhjálpina arbeiðsloysi, so er háskúlauppihaldið treytað av, at viðkomandi er tøkur, um arbeiðstilboð av einum ella øðrum slagi skuldi komið.

Aðrastaðni t.d. í Danmark finnast skúlar, sum verða róptir

Dagháskúlar og framleiðsluskúlar. Hesir eru ætlaðir fólki, hvørs tilvera er nokk so fitt merkt av støðuni, tey eru í. Og hesi somu fólk eru so at siga øll arbeiðsleys. Endamálið við hesum skúlum er at menna næmingarnar - bæði sosialt, fakliga og hvat arbeiðsførleika viðvíkur. Ofta eru næmingarnir rættiliga illa fyri og neyðugt er at viðgera teir ein og ein.

Vit hava ikki fingið tílíkar skúlar í Føroyum, men í Klaksvík hava tey havt ein dagháskúla, ið kom sum eitt tilboð til tey ungu arbeiðsleysu. Talan var ikki um næmingar, ið á ymiskan hátt vóru illa fyri. Næmingarnir vóru bert arbeiðsleysir. Royndin við dagháskúlanum í Klaksvík var stak væl eydnað, og hevur bólkurin hug at mæla til, at dagháskúlin har norðuri verður uppافتur tikin, og kanska aðrastaðni við.

Upplýsingarfelagsskapur Verkamanna

Tá talan er um undirvísing av arbeiðsleysum minnir bólkurin enn eina ferð á UV, sum er Upplýsingarfelagsskapur Verkamanna, sum er felagsskapur stovnaður av fleiri fakfeløgum og hevur sum endamál at økja um fakligu- og almennu vitanina hjá limunum. UV hevur ikki havt so góðar treytir at virka undir, og hevur tí ikki verið so aktivur felagsskapur, men rættiligt lív tykist nú at koma í. Bólkurin og nevndin hjá UV eru samd um, at UV eigur at verða ein sentralur partur, tá tað snýr seg um at veita arbeiðsleysum undirvísingartilboð. Og bólkurin mælir til, at ein komandi aktiveringsskipan fer at taka upp neyvt samstarv við júst UV.

Uppskot til kunngerð um aktivering av forsorgarlógini

Við heimild í grein 10, stk. 4, í „Lov for Færøerne om offentlig forsorg“ (forsorgarlógini), smb. lógarkunngerð nr. 100 frá 2. mars 1988, við seinni broytingum, hevur landsstýrið fyriset:

§ 1. Henda kunngerð fevnir um fólk undir 27 ár, sum fáa hjálp eftir grein 9, stk. 3 í forsorgarlógini. Landsstýrið kann eftir umstøðunum loyva, at eisini fólk yvir 26 ár koma undir skipanina.

§ 2. Aktivering av forsorgarstuðli fer fram við, at tað kemur at standa fólk í boði at verða við í verkætlanum. Miðast skal ímóti, at tann einstaki skal fáa fleiri verkætlanir at velja ímillum.

Stk. 2 Tíðin ein er við í verkætlanum eigur at vera 6 mánaðar um árið.

Stk. 3 Frá umsøkjari fyrstu ferð vendir sær til Almannastovuna um hjálp eftir grein 9, stk. 3 í forsorgarlógini, eigur ikki at ganga meira enn 3 mánaðir, til tað stendur viðkomandi í boði at vera við í eini verkætlan.

Virkisætlanir

§ 3. Almannastovan ger eina ætlan fyri tann einstaka, eftir at hesin hevur fingið játtað forsorgarhjálpin eftir grein 9, stk. 3 í forsorgarlógini, samanhangandi í 6 mánaðar.

Stk. 2 Ætlanin skal innihalda eina lýsing av forsøguni hjá tí einstaka, hvørji mál viðkomandi hevur, umframt eina lýsing av teimum tiltøkum, ið eru neyðug fyri at málini kunnu røkkast.

Stk. 3 Almannastovan tekur ætlanina upp til viðgerðar eina ferð hvørt hálvár, fyri at kanna um tørvur er á broytingum. Í hesum sambandi skal dentur leggjast á at meta um møguleikarnar hjá tí einstaka at fáa vanligt arbeiði ella at fara undir eina útbúgving.

Veitingar og tíðir

§ 4. Arbeiðsvikan fyri tann, sum er við í eini verkætlan, er 25 tímar í meðal.

Stk. 2 Sýtir tann einstaki at vera við í eini verkætlan, jbr. grein 2, verður forsorgarhjálpin hjá viðkomandi sett niður í 50 prosent, og hjálpin kann í førum útgjaldast dag fyri dag.

Stk. 3 Er tann einstaki við í eini verkætlan, og møtir minni enn

50 prosent av tíðini, samb. stk. 1, verður veitingin eftir grein 9, stk. 3 í forsorgarlógini, sett niður í 50 prosent.

Stk. 4. Er tann einstaki við í eini verkætlan, og møtir 50 prosent av tíðini ella meira, samb. stk. 1, verður veitingin eftir grein 9, stk. 3 í forsorgarlógini, ein lutfallsliga eins stórur partur og uppmøtingin.

Stk. 5. Er tann einstaki við í eini verkætlan, og møtir meiri enn 75 prosent av tíðini, samb. stk. 1, verður, í tann mun forsorgarlógin loyvir tí, eitt ískoyti givið. Ískoytið verður ásett í mun til tað, sum uppmøtingin er yvir 75 prosent, tó í mesta lagi kr. 1000,- um mánaðin.